

BIBLIOTECA POLIROM

PROZĂ XXI

Seria de literatură universală a BIBLIOTECII POLIROM
este coordonată de Denisa Comănescu.

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4, P.O. Box 266, 700506
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;
P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

VETERANYI, AGLAJA

Raftul cu ultimele suflări: roman / Aglaja Veteranyi;
trad. de Nora Iuga; cu un cuvînt lămuritor de Werner
Löcher-Lawrence și Jens Nielsen;
postf. de Rodica Binder – Iași: Polirom, 2003

152 p., 18 cm (Biblioteca Polirom. Proză XXI)

ISBN: 973-681-397-5

I. Iuga, Nora (trad.)
II. Löcher-Lawrence, Werner (pref.)
III. Nielsen, Jens (pref.)
IV. Binder, Rodica (postf.)

821.112.2-31=135.1

Printed in ROMANIA

Aglaja Veteranyi

Raftul cu ultimele suflări

Roman

Traducere de Nora Iuga
Cu un cuvînt lămuritor
de Werner Löcher-Lawrence și Jens Nielsen
Postfață de Rodica Binder

POLIROM
2003

Născută în 1962 la București, într-o familie de artiști de circ, **Aglaja Veteranyi** a cutreierat cu trupa nenumărate țări și s-a stabilit apoi în Elveția, unde a apărut pe scena mai multor varieteuri. A frecventat un pension timp de cîțiva ani, apoi a studiat arta dramatică la Zürich, iar în 1982 și-a început cariera de actriță. Împreună cu René Oberholz a înființat trupa experimentală „Die Wortpumpe“ (1993), iar cu Jens Nielsen grupul teatral „Die Engelmaschine“ (1996). În 1998, a primit o bursă de la Literarisches Colloquium din Berlin. A publicat poezii în reviste literare, iar în 1999 i-au apărut volumul de versuri *Daruri – un dans al morții* și romanul *De ce fierbe copilul în mămăligă*, bine primit de critică, tradus în mai multe limbi, pus în scenă la Teatrul Neumarkt din Zürich, apoi la Stuttgart și la Teatrul Odeon din București și distins cu Premiul pentru cea mai bună carte a anului (Zürich, 1999), Premiul pentru literatură (Berlin, 2000) și Premiul Chamisso (München, 2000). În plină afirmare, Aglaja Veteranyi se sinucide într-un spital din Zürich, în urma unei depresii, la începutul anului 2002, după ce predase editurii DVA al doilea roman, *Raftul cu ultimele suflări* (2002).

Romanul relatează experiența dramatică a pierderii unei ființe apropiate, moartea mătușii dragi prilejuindu-i totodată scriitoarei o privire retrospectivă asupra propriei vieți, într-o confesiune directă, la persoana întîi. Melancolia gravă este dublată de umorul negru și de un adînc sentiment de umanitate, calități specifice încă de la prima sa carte. Titlul șocant al romanului se datorează inserării pasajului despre arhiva lui Dumnezeu cu ultimele suflări ale muritorilor.

Sîntem mult mai multă vreme morți decît vii,
de aceea, ca morți, avem nevoie de mult mai mult noroc.

1

1

Grîul trebuie spălat în nouă ape, spuse Costel.
De ce?
Pentru că sînt nouă ceruri.
Boabele de grîu n-aveau astîmpăr în apă, poate că nu voiau să ajungă colivă.
În a zecea apă grîul se fierbe, spuse el.
Nouă ceruri?
Da, pentru fiecare cer, un spălat.
Înțelegeam limba maternă după miros. În bucătăria mătușii erau dulapuri peste dulapuri. Cerul privea prin fereastră în oală. Aștepta.
Morților le e foame, spuse Costel.
Calendarul cu sărbătorile ortodoxe expirase, de mult, la moartea unchiului Petru. Sărbătorile deveniseră un șervet în bucătărie, așteptau să fie folosite. Costel nu avea pentru mine nici un fel de folosință, stam lîngă el și uitam să plîng din cauză că eram atentă la pregătirile pentru morți.
Uitam adesea să plîng.
Nu tot ce uiți dispare, spuse Costel. Uitarea scoate lucrurile mai tare la iveală.
În bucătăria mătușii mobilele tăceau.
Masa era ușa scoasă de la un secretaire, dedesubt fusese înfipt un țăruș de lemn.
În vitrină, scobitori.

Pahare de cristal.
Zaharnița Ovomaltine.
Scrumierele „Sao Paulo“ sau „Madrid“.
Cănile de argint „Zürich Plaza Hotel“.
Costel puse nucile descojite pe sărbătorile ortodoxe, împături șervetul și rulă o sticlă culcată deasupra.
Nucile crăpară, scoaseră țipete scurte.
Aici poți să cumperi nucile gata măcinate, știu, mi-a spus. Hîrtie igienică parfumată, salată tăiată, cartofi fierți înainte, morcovi în formă de pinguini. În curînd n-o să mai fie nevoie nici să mîncăm noi înșine. Nu vreau să-mi obișnuiesc mîinile cu așa ceva, adică să nu aibă altceva de făcut decît să deschidă pungi, altfel, cînd sînt acasă, o să-și piardă mințile. Unchiul tău așteaptă deja să-i părăsesc locuința. A încuiat dulapuri și uși. Ieri a trebuit să despachetez din nou în fața lui. Nu-mi face cadouri, el crede că am furat tot.
În timp ce gura lui Costel vorbea, mîinile lui își amintiră de felul în care decurgeau pregătirile. Ele făcuseră pînă acum multe colive. Ultima dată pentru unchiul Petru.
Înmormîntarea.
40 de zile.
3 luni.
6 luni.
1 an.

Pregătirile de călătorie ale morţilor durează mult, spuse Costel.
Vanilie.
Rom.
Esenţă de migdale.
Zahăr.
Sare.
Coajă de lămîie rasă.
Stafide.
Lîngă masă erau așezate două scaune pătrate de lemn, pe ele două lighene albastre de plastic, în fiecare din ele o moviliță. Din nuci măcinate, din biscuiți măcinați.
O moviliță de grîu.
O moviliță de biscuiți cu unt.
Se amestecau și se frămîntau.
Mîinile lui Costel erau aspre ca niște coji de pîine. Cînd frămînta, se făceau drăgăstoase, mîngîiau.

Coliva avea să poarte în ea și mișcările lui Costel.
C'est la vie, spuse el.
Dacă Costel ar fi fiert tot grîul din pivnița mătușii, coliva ei s-ar fi făcut mare cît locuința.
Coliva aștepta într-unul din cele trei frigidere înmormîntarea mătușii.
Înainte de a pleca la cimitir, Costel a răsturnat-o pe o farfurie mare.

Zahăr pudră.
Cruce din nuci.
Decorare Smarties.
1 lumînare.

Colivele lui Costel erau vesele. Pe unele le-a pozat. Pozele le purta la el ca pe fotografiile morților.

2

Sîntem mult mai mult timp morţi decît vii, spune mătuşa.
Morţii au nevoie de mult mai mult noroc.
Din oraşe cunosc piaţa circului, piaţa de legume şi cimitirul.
Pieţele de legume sînt ale mamei, cimitirele ale mătuşii.
Pămîntul nu se satură niciodată, vrea mereu să mănînce.
Mătuşa vorbeşte de pămînt ca de un copil.
Ud florile de pe morminte.
Apa le sperie pe furnicile morţilor proaspeţi.
Ele dau iama afară din pămînt.
În spatele mormîntului unui mort de curînd nu fac pipi niciodată.
Cînd vizitezi un mort, vizitezi toţi morţii, spune mătuşa, sufletele se fac în cer un singur suflet.
Îmi închipui cerul ca o garderobă.
Acolo îşi au îngerii recuzita lor. Şi sufletele se îmbracă în oameni înainte de a fi născuţi.

Înainte de a muri, mătușa făcea călătorii de probă.
În primul meu vis, zăcea moartă pe o masă. Într-o cameră goală. Dar nu putea să stea liniștită, mereu se ridica și umbla de colo pînă colo.
Am deschis fereastra.
Acum poți să pleci, am spus.
Ce, să mor?

În al treilea vis, părul ei avea trei vîrste diferite. Era roșcat, blond și alb. Cu fiecare pas pe care-l făcea înspre ușă, își descojea din ani, camera se făcu mai lungă și mătușa mai tînără. Se întindea ca un foc.

Al treilea vis l-a visat unchiul.
În vis, se făcea că era cu mine, spuse el, în rochie de voiaj și cu un cufăr. Ținea cîinele în brațe și își lua rămas-bun.

Cînd a murit mătușa, fețele noastre au înghețat în oglindă. Unchiul a acoperit oglinda cu jacheta ei. Mama plîngea cu sughițuri în telefon : Sînt supărată pe Dumnezeu ! El nu ține cu noi !
Pe urmă puse telefonul la urechea surorii ei moarte. Din aparat ieșea un bocet românesc. Lîngă ușă plîngea cu sughițuri Costel. S-a dus mama Reta !
Se lovea cu pumnii în cap, pe față, pe buze, își împingea cuvintele înapoi în gură.
Am deschis geamul.
Costel l-a închis din nou.
Aerul proaspăt nu e bun pentru cadavre, spuse el.
Unchiul își vîrî mîna între picioarele mătușii și tăie cateterul. Atîrna ca un cordon ombilical.
Restul l-a lăsat în mătușa.

Cînd urina se face verde, nu mai durează mult, spusese ieri unchiul.
Deschise închizătoarea sacului și lăsă lichidul să se scurgă într-o cană. Odaia îi devenise mică, îi apăsa pieptul în burtă.
Moartea puțea. Sora medicală o freca pe mătușa cu esență de lavandă.
Atît timp cît rinichii mai funcționează, mai există speranțe, răspunse mama.
Nu, spuse unchiul, toate organele sînt deja otrăvite.

Atunci să-i taie venele să iasă otrava! strigă ea și aprinse o lumînare.
Nu aprindeți lumînări aici, spuse doctorul, altfel zboară totul în aer.
Atunci o să zburăm, răspunse mama.
Se închină, își împreună mîinile și fixă îndelung tavanul.
Ajută-mă! strigă brusc. Ajută-mă!
Dumnezeu se lăsa așteptat.
Ea își strînse pumnii amenințător.
Atunci, lua-te-ar dracu'!

3

Tubul de oxigen devenise de prisos, o soră medicală îl scoase din cameră. Roțile despicară camera, podeaua rănită se adîncise de-a lungul mai multor etaje. Noi am căzut în pămînt ca într-o gură.
Acum lumînarea putea să ardă.

M-am așezat lîngă mătușa, care trebuia să asculte în continuare bocetul din telefon: dorul și jalea m-au podidit, ca o curea strîmtă, mijlocul mi l-au strivit.

Fața ei părea mai mare ca de obicei.
Arăta ca și cînd ar fi uitat să îmbătrînească.
O legătură albă era strînsă în jurul lui.
Costel îi închisese ochii, gura.
Arăta frumoasă. Mai frumoasă decît ieri.

I-am pus degetele pe frunte.
Mîna. Mîna respira, respira înăuntru, în fruntea mătușii.
Fața era caldă.

Pe mătușa era o poză cu Maria.
Peste poză, flori.
Peste flori, o mînă și încă o mînă.
Mătușa o ținea pe Maria cu mișcările lui Costel.

Mai înainte Maria a stat în tăvița pentru vomă, sprijinită de un borcan cu flori.
Și mai înainte, într-un cufăr la talcioc. A așteptat moartea mătușii în cămara de provizii a mamei. A stat în debaraua plină de pahare aurite, de sticle de șampanie, de lumînări în formă de ouă pentru Înviere.

Unchiul a deschis ușa, a pus căruciorul în gang, a așezat patul pliant alături de cărucior, a închis ușa. A deschis gura vorbind apăsat din gît.
Acum trebuie să facem ordine, spuse el, am mult de lucru, e multă treabă.
Se uita de la un perete la altul, respirația lui era plată, mișcările, de parcă pielea i-ar fi prins o crustă.
Luă o foaie de pe perete și o rupse.
Pe ea scrisese cu cîteva zile în urmă meniul pe toată săptămîna.
Pîine neagră.
Pîine graham.
Cornuri din făină integrală.
Vrăbioare de vită *à la* Burgundia.
Rozete de broccoli.
Cremă de lămîie.
File de porc mignon cu sos de muștar *à l'anglais*.
Mazăre crocantă.
Piept de vițel umplut.
Cartofi Williams.
Piept de rață cu cremă de portocale.
Aleg tot ce-i mai bun, spusese el, să nu-i lipsească nimic. Se aplecase deasupra nevesti-sii, o ciupi de obraz și-i vorbi cum vorbești cu un dulap.
Hallo, bestie, unde ești ? Acum avem de mîncare. Din cea mai fină.

Merda, răspunse ea. *No quiero nada, dejame morir*. Unchiul a zîmbit, limba lui maternă devenise transparentă.
Se duse la chiuvetă, ţinu cîrpa de spălat sub robinet, o întoarse pe mătuşa de pe o parte pe cealaltă şi-i spălă braţele, picioarele, pieptul şi spatele.
Mătuşa îşi făcuse găuri în piele de atîta scărpinat.
Zăcea în pat cu picioarele îndoite şi în acelaşi timp desfăcute, fără cearceaf şi rufărie şi plîngea.
Imediat o să te simţi mai bine, spuse el.
Mai bine, mai bine! strigă ea. Pînă la Dumnezeu te mănîncă sfinţii.

4

Aerul nu avea nici o opinie, cu ultima suflare a mătușii a început să pută.
Mama ședea la masă cu rudele la telefon și plîngea. Se zguduia. Își lovea fruntea de pumn. Florile de pe bluza ei săltau cînd sus, cînd jos.
S-a dus! Mama noastră s-a dus!
Mama plîngea și cu lacrimile mele. Vocea ei se înfigea ca niște cioburi în capul meu.

Inima mea bătea pe fruntea mătușii.
Cu vîrful degetelor.

Asta e fruntea mătușii, îmi spuneam.
E încă fruntea mătușii.

Ochii mei o rîvneau pe mătușa.
Orbitele ochilor mi le simțeam goale, ceea ce vedeam se scurgea prin ele ca prin sită.

Mîinile mătușii se făcuseră subțiri.
Zăceau una peste alta de parcă erau rupte.
În unghii se oglindea fereastra. Copacul se împingea în geam.
Arunca umbre în cameră. Pămîntul aștepta.
Mîinile erau mai reci decît obrazul.
Vîrfurile degetelor parcă muiate în cerneală.

Astea sînt încă mîinile ei.

Are febră mare, spusese ieri medicul, a și început să moară, respirația devine tot mai înceată, în curînd va înceta de tot, în aceste condiții ăsta e cel mai bun lucru.
Doctorul știa cum arată începutul morții.
Gura mătușii se căsca după aer.
Mușcă, am spus.
Nu mușcă, trage, spuse Costel. Sufletul se trage înapoi în cer. Picioarele se fac reci, nu mai durează mult.

Muritul începu de jos.
Mai întîi muri un deget de la picior. Pe urmă piciorul.

Unchiul colecționa televizoare, cabluri, motoare, diplome și medicamente. Îi trata pe vecinii lui din străinătate, pe nevastă-sa și pe rude. În România trecea drept anestezist. Asta se confirma cu ajutorul unui spray anestezic pe care îl pulverizau, el și mătușa, pe răni, eczeme, înțepături, arsuri și mușcături de furnici. Mătușa își calma în felul ăsta și durerile picioarelor ei găurite.

Cînd s-a îmbolnăvit, unchiul și-a cumpărat compendiul medicamentelor, s-a așezat cu el în fața unui castron cu spaghetti și l-a studiat.

Aici nu mai e nimic de făcut. Degetul de la picior cade de la sine.

Dintr-o bubiță se făcea o rană, pe urmă o gaură. Unchiul îi dădea mătușii calmante.

Domnul doctor, spunea ea.

El își îmbrăca mănușile de gumă, îi anestezia piciorul, chiureta gaura cu instrumente și băga înăuntru alifii și gaze.

Degetul se făcu închis la culoare, apoi negru.

Bine, spuse el. Ăsta se usucă acum.

Pe lîngă tratamentul unchiului, mătușa se ducea la spital.

Cu un deget s-a rezolvat! spuse ea după operație. Acum sînt schiloadă! Pielea de pe piciorul cu pricina fusese împăturită ca un

aluat. La mijloc era o deschizătură, o gură. Piciorul striga.
Uite, spunea mama, Doamne, Dumnezeule, uite, nu pot să văd așa ceva, uite!

Șederile mătușii acasă deveniseră tot mai rare, mai străine, mai tăcute. Televizoarele mai sonore, locuința mai mică.
Între venire și plecare cufărul ei rămînea nedespachetat.
Mergea la toaletă cu un cadru de metal pe rotile, pe care îl împingea singură.
Hai, vino, ia-ți Mercedesul, spunea mama, asta îți face bine.
Mătușa se strîmba.
Hai, aleargă!
Mătușa își ținea urechile închise.
Hai!
Mătușa azvîrlea cu piciorul de gumă pe care i-l cumpărase unchiul după sora ei.
Mama se ducea pe hol, plîngea și se lovea cu pumnii în cap.
Dumnezeu nu ne iubește!
Pe urmă își făcea cruce și se întorcea la mătușa.
Uite, aici e piciorul tău de voiaj. Ți-l pun imediat. Hai!

Ăsta e încă părul mătușii.

Alb, blond, vîrfurile sînt roșcate. Părul avea trei vîrste.
Cînd o mîngîiam, mîna mea își amintea de jocul nostru.

Hai în pat, spunea mătușa.
Mă strecuram sub cuvertură și îmi lăsam capul în voia ei.
Ia să vedem, ia să vedem, spunea ea.
Degetele ei erau vînători, după fiecare fir de păr putea să pîndească un păduche.
Aici! strigă brusc.
Ne țineam răsuflarea.
Nu, nu-i, mi s-a părut.
Vînătorii mărșăluiau pe capul meu. Azi nu găsim nimic, spuse unul.
Păduchii au fugit peste hotare, spuse un altul.
Aici nu găsim nimic, spuse șeful.
Vînătorii săreau și se cățărau, se urcau unul peste altul și se repezeau asupra păduchilor.
Acum te-am prins! spuse mătușa.
Mai departe, spuneam, mai departe!

Jocul nostru nu voia să se facă mare. La urmă îl jucam, mătușa și cu mine, în patul ei de suferință.
În pat la mama nu mă duceam niciodată. Nici cînd eram copil.

Rareori am fost atît de unite, mama și eu, ca la fotografiatul mătușii pe moarte.
Mama băga poza cu Maria în deschizătura cutiei Kleenex „Funny“, o punea pe pat, își așeza mîna pe creștetul mătușii și se uita fix în polaroidul meu. Alături stătea Costel, în mînă un iaurt cu lingură.
Mama se aplecă asupra surorii ei, îi ținu buretele cu coadă la gură.
Privea în aparat.
Mîinile mătușii erau împreunate de cîteva zile. Uitase mișcările mîinilor. Un furtun o lega de sticla de oxigen.
Mi-era rușine.
Nu mă fotografia, îmi spusese în spital, încă nu mor. Lasă asta!
Și din nou.
I-am furat morții cîteva poze.

După ce am fotografiat-o, mama i-a tăiat cîteva șuvițe de păr.
Bagă-le în geantă! a spus.
Am vîrît părul într-un plic.

Asta încă mai e căldura ei.

Pe noptieră se afla încă paharul cu apă, în el buretele cu coadă, pe care l-a mușcat mătușa, cu puțin înainte de a muri.
Asta nu înseamnă nimic, a spus doctorul, nu e decît un reflex, sora dumneavoastră nu

vrea să spună nimic prin acest gest. Nu mai aveți voie să-i dați nimic de băut, altfel o să piardă sînge.
Mama se dădu cu capul de perete.
E sora mea! Mai dați-i încă o infuzie, vrea să trăiască, înțelegeți?
Dacă nu îi mai dați o infuzie, chem poliția!

Psihologul casei se aplecă mai aproape de ea. Sora dumneavoastră trage să moară. Nu înțelegeți?
Nu, spuse mama.
Nu puteți să-i explicați mamei dumneavoastră că sora ei trage să moară? mă întrebă doctorul și clătină din cap. Trebuie să vă rugăm să faceți liniște, aici mai zac și alți oameni în agonie.
Mama o zgîlțîia pe sora ei.
Nu pleca! Auzi! Sînt eu, auzi!
Mătușa își deschise ochii.
Erau plini de puroi. Parcă era o a doua piele.
Gura se căsca după aer.
Îmi venea s-o pălmuiesc pe mama, ăsta era momentul cel mai potrivit. Am împins-o afară din cameră.
Pe hol am cuprins-o cu brațele.
Se smulse din strînsoarea mea.
Am să mă sinucid, atunci o să fiți satisfăcuți.
Ești la fel cu ceilalți. Criminali!

5

Casa unde a murit mătuşa se numea Clinică de recuperare.
În camera de alături a murit în aceeaşi noapte încă cineva. Cioclii au adus două sicrie.
În prospect scria: un parc pentru recreere. Locuri plăcute de odihnă.
Un lac cu nuferi.
O minunată privelişte asupra oraşului şi a lacului.
Încăperi comode, aproape ca acasă.
Vizitele au loc, de regulă, de luni pînă vineri, în cazuri excepţionale şi la sfîrşitul săptămînii.

Mătuşa a murit la ora 6 şi 20.

Mai înainte a zăcut într-un spital.
În altul.
În altul.
Cu fiecare nouă internare, mama se muta puţin mai mult la ea. Din prima rămînere peste noapte la Clinica de recuperare s-a făcut un locuit în toată regula.
Un locuit în saci.
Noaptea desfăcea un pat pliant şi-l punea lîngă patul surorii. Cînd sora medicală intra

în cameră, mama se scula, își strîngea patul și rămînea strîns lipită în spatele ei de parcă ar fi fost o a doua spinare.

Dacă nu ești atent, o omoară, spuse ea. El e primul care participă. Nu vezi cum umblă, de colo pînă colo, în cămașă de mătase, în timp ce îi moare nevasta?

De cînd mătușa era pe moarte, mama refuza să-i pronunțe unchiului numele.

Dimineața, mama era înlocuită de Costel.

După-masă revenea cu o oală cu pui fiert, supă, cu file de somon.

Sticla de vin o ascundea după perdea, la geam. Cînd o prindea sora medicală, mama îi făcea cu ochiul.

Sirop, bun pentru moral.

Se aplecă peste obrazul surorii ei.

Respiră. Poate Dumnezeu face totuși o minune.

Merse la chiuvetă, se spălă pe mîini, deschise fereastra, dădu drumul la radio, deschise televizorul și ridică curentul de oxigen de la 2 la 4.

Asta face bine la inimă!

Sînteți fericită? era întrebată o țărancă din Ungaria la televizor.

Mai fericită n-aș putea să suport, răspunse ea.

Mătușa tresări. Se ridică în capul oaselor.

Ce e? strigă. Ce e?
Cucu, nimic, sîntem noi, familia ta.
Familia mea, familia mea, spuse mătușa și se lăsă din nou să cadă pe saltea.
Mama despachetă oalele.
Ți-am adus un file de vițel. Fără sare și cu vitamine. Asta te pune pe picioare. Pe urmă o să mergem la mare, o să bem vin alb și o să mîncăm Gambas.
Ai pîine? întrebă mătușa. Dă-mi o coajă de pîine.
Mai întîi patul, altfel te îneci. Avem destule catastrofe.
Mama apăsă pe un buton. Patul se ridică, pe urmă coborî.
Dă-mi pîine, spuse mătușa, nu mă înnebuni!
Mama apăsă pe un alt buton.
Patul își ridică spătarul.
Au! Îmi apasă stomacul, mă înnebunești.
Mătușa începu să plîngă.
Vreau să fiu moartă! Moartă, moartă!
Sora medicală intră în cameră.
Soră, eu nu mi-am băut laptele, ca să-l economisesc pentru pîine, spuse mătușa. Vă rog, mai mult aer. Faceți ce vreți, soră, dar chemați doctorul. Mi-e frig, nu mai primesc aer pe nas.
Trebuie să vă liniștiți, spuse sora medicală. Înțelegeți: să vă liniștiți. Respirați calm, atunci vă vine oxigen.

Apăsă pe tubul de DEZINFECTANT PENTRU MÎINI, își frecă palmele și își purtă zîmbetul afară din cameră.
Ce a spus? întrebă mama. Am înțeles eu, dar ce a spus exact?

Mătușa mînca parcă de frica morții. Își aplecase obrazul pînă la marginea farfuriei și-și vîra mîncarea în gură.
Doar azi. Asta e bine! Pentru ultima dată. Și din prăjitură. Puțin vin, ca să alunece mai bine. Noroc! În sănătatea ta!
Încet, spuse mama, o să-ți înghiți un dinte! La ce-mi folosesc dinții, dacă nu mai pot să mănînc nimic?
Gata, strigă mama, nu-ți mai aduc nimic, altfel toți or să spună că te-am omorît.
Apăsă pe tubul de DEZINFECTANT PENTRU MÎINI și-și frecă fruntea.
Nu mai pot, o să intru în mormînt!
Pe urmă își deșertă geanta pe masă. Medicamente.
Uite, ce strîmbe îmi sînt oasele. Aici!
Îmi ținu mîna în dreptul feței.
Dacă apăs aici, doare. Totul mă doare, nu mai simt nimic.
Mama rostea frazele umplute pînă la refuz, nici cuvintele, nici eu nu mai încăpeam în ele.
Luă un chibrit și se scărpină în ureche. Capul îi luă foc.

În crema de mere, lîngă medicamente, era înfiptă o pătrățică de ciocolată pe care scria CLINICA DE RECUPERARE.

Pe paharul de iaurt scria GUSTAREA DE SEARĂ. Am scos eticheta și am lipit GUSTAREA DE SEARĂ pe pixul meu.

Pe rucsac.

Pe pantof.

Și în camera mea GUSTAREA DE SEARĂ.

Pe cutia de scrisori.

Pe fereastră.

Pe capacul closetului.

Am început trăsnaia asta de cînd mătușa mi-a dăruit un măr cu GUSTAREA DE SEARĂ.

Putrezește pe biroul meu.

6

Mirosul mătușii a rămas în locuința ei. El mai trăia.
Pe pereții Mariei.
Iisuși mititei.
Peisaje de iarnă.
Animale de pluș.
Anii din jurul lor îmbătrîniseră.
Rochiile mătușii acopereau șifonierul cu oglindă, atîrnau puse în ordine.
Mirosul mătușii le transforma în oameni.
Patul de două persoane era mare cît camera. Sub saltea mai era un al doilea șifonier. Un sicriu. Plin cu monede. Monede împachetate în PAMPERS.
Cînd mătușa îi ghicea cuiva în cafea, pe ceașca întoarsă trebuia să pui o monedă. Aducea noroc.
Norocul trecuse prin toate monedele de sub patul mătușii.
Cititul în cafea mătușa îl învățase de la bunica ei. Oamenii o lăsau pe bunica să le citească în cafea ca din ziar. Aduceau bani și daruri. Zațul de cafea povestea de vremea dinaintea vremii. De știrile bune, de călătoriile lungi, de bogății și fertilitate, de invidie, de boală.
Fii generos cu bolile tale, spunea mătușa, cu cît ești mai zgîrcit cu ele, cu atît vor mai

mult din carnea ta. Dă-le părul tău căzut, dinții tăi stricați, unghiile tăiate, sîngele rănilor tale. Altfel, îți iau corpul să se încălzească.
Lîngă monede se mai aflau și Constituția elvețiană, revistele porno franțuzești și rochia românească de moarte.

Rochia de moarte fusese inițial rochia de nuntă.
Unchiul i-o dăruise mătușii în prima lor călătorie în România.
Uneori o despacheta, o mîngîia și o ducea la nas.
Mirosea a biluțe de naftalină.

Unchiul adusese din România și o diplomă de stomatologie și o iubită.
Rudele îl blestemau că a adus o străină, și nu una dintre cele trei sute de nepoate ale mătușii.
Iubita era șefă de gară și locuia de zile în camera mătușii. Fotoliul de catifea îi creștea ca un al doilea șezut. Aerul din cameră era plin de cufere, în ele iubita își adusese cu ea părul.

Unchiul adusese rochia de moarte cu el la Clinica de recuperare și a agățat-o la picioarele patului. Nu în dulap.
Catifea neagră.
Flori de diferite culori, brodate. Flori din paiete.
Jupă cu jachetă.
La ele o bluză din dantelă albă.
Arată de parcă, în curînd, avea să înceapă să cînte, rochia. Iar camera, ca o neînțelegere.

Rochia de moarte a așteptat dimineața.
Și mătușa. Noapte de noapte.
De parcă nu voia să piardă moartea, spuse Costel.
Spune-mi ora.
Cît e ceasul?
Cît e ceasul? Cît e de tîrziu, adică?
Așa de devreme?
Timpul nu merge. Nu merge.
Cum de s-a luminat?
Cît e ceasul?
Cum de s-a și luminat?
Acum s-a și luminat?
Înainte ca medicamentele pentru somn să-și fi făcut efectul, mătușa își petrecea nopțile în Clinica de recuperare cu asemenea întrebări. Costel ședea pe patul ei și se uita la ceasul cu brățară de plastic pe care i-l dăruise mătușa cu ani în urmă.
Cînd întrebările nu mai conteneau, unchiul i-a cumpărat un ceas vorbitor.
Costele, spune-mi ora.
Costel apăsa pe buton.
E ora patrutreiminuteșitreisprezecesecunde.
S-a și luminat?
E ora patrucinciminuteșidouăzecidesecunde.
Costele, vezi, e ușa deschisă?
E ora patrușizece.
Costele, am fost pe oală?
E ora cinci.

Acum îmi vine. Costele, adu-mi oala.
E...
Costele! Adu-mi oala! Mă cac pe capul tău,
Costele! Adu-mi oala!

Lumina de deasupra patului ardea. Încă. Cînd au aprins lampa, mătușa mai trăia. De cînd orbise, lumina trebuia să ardă ziua și noaptea.
Soră, aprindeți, vă rog, lumina, nu văd noaptea. Mă sperii cînd vine noaptea.
Lîngă pat atîrna ORARUL ZILEI.
Ultima însemnare cu șaptesprezece zile în urmă.
Cu șaptesprezece zile în urmă îl așteptam, în parcul renovat, pe îngrijitor. Poiana era reiată. Înainte de a fi fost desfăcută ca o hartă, fusese adusă de la școala cu poiene. În bazinul de înot se îmbăiau frunzele. Pe sub apă se tîra un robot pentru curățenie și le aspira. Seara, apa era acoperită cu o folie de plastic. Și înainte ca robotul să aibă voie să se odihnească, era și el curățat.
În colțul unde se putea sta pe scaun se afla o masă, alături o sonerie cu anunțul: APELUL SURORII.

Cu șaptesprezece zile în urmă un bărbat trecuse pe lîngă noi. Cu halat de casă și în papuci. Ținea cu ambele mîini o cutie de pantofi. Se așeză la masă, deschise cutia, scoase fotografii, pe care le puse în teancuri. Pe urmă întoarse cutia și scutură praful din ea. Aerul parcă era un aluat sub mișcările lui.

Orașul îi atrăgea privirea. Se adunase jos lîngă lac. Lacul lucea în soare. Soarele îl orbea.

Mătușa îmi ținea strîns mîna și adormi. Capul i se înclină într-o parte. Îi picura salivă în poală. Soarele și cerul erau într-un antagonism evident față de mătușa în cărucior.

Cînd veni îngrijitorul, se înclină mai aproape de urechea mătușii.

Bună ziua, mă auziți?

Ea își îndreptă capul și-l fixă cu cei doi dinți.

Ăsta nu e un obraz. Un copac, spuse ea, un copac.

Acum o să ne mișcăm, spuse el.

Mătușa își lăsă din nou capul în jos și trăgea de zor plasturele de pe degetul ei.

A venit frica, spuse ea, și-a făcut apariția subit.

Nu vreți să ne mișcăm?

Frica intră brusc în pielea ta.

Acum o să ne mișcăm foarte încet.

Cum se face asta?

Sprijiniți-vă mîinile. Așa! Picioarele paralel.

Îngrijitorul și-a pus mîinile pe genunchii mătușii. Și sus!

Au! spuse ea. Au!

Îngrijitorul m-a privit, mătușa dumneavoastră înțelege germana, sau?

Domnule doctor, nu vreau să mă spăl pe picioare, mi-e frig în baie.

Bine, dacă sînteți obosită, punem punct pentru azi. O să vă duc la dumneavoastră în pat.

Nu, strigă ea, nu vreau să stau întinsă, statul în pat mă face nervoasă!

Speriat de vocea mătușii, bărbatul de la masă începu să-și împacheteze fotografiile.
Cînd am părăsit aseară casa, el tot mai era în grădină. Parcă uitase de sine.

7

Unde sînt biluțele cu elastic pentru păr, sora mea vrea să intre în groapă cu biluțele colorate pentru păr.
Mama a deschis un sertar, a căutat într-un săculeț, în geanta ei, în spatele perdelei, s-a aplecat sub pat, s-a lăsat să cadă iar pe scaun și a plîns.
Sora mea nu intră fără biluțele ei preferate în groapă, m-a rugat să-i fac plăcerea asta! E frumoasă ca un munte! Cum poate una ca ea să moară?
Mîna unchiului era mare, mergea în urma ei cu un sac, a luat trandafirul din vază și l-a aruncat.
Trandafirul se numea Hokus Pokus. I-l adusesem mătușii cînd mai trăia.
Asta e ultima dată, îmi spuneam atunci.
Degetele unchiului se grăbeau.
BĂUTURI.
Timp. Lichid. Băut. Se aruncă.
Alifie pentru nas. Se aruncă.
Piatra. Se aruncă.
ORARUL ZILEI. Se aruncă.
Unt. Se aruncă.
FUNNY! Se aruncă.
Fermitate și catifelare. Se aruncă.
Picături pentru ochi. Se aruncă.
Marți. Se aruncă.

Valeriană. Se aruncă.
Ușurează respirația. Se aruncă.
VĂ RUGĂM LINIȘTE.
Tratament pentru pielea crăpată.
Oala de noapte.
GUSTAREA DE SEARĂ.
Comprese împăturite.
Pahare cu cioc.
Camera 23. Se aruncă.
Unchiul descheie cămașa de noapte a mătușii, îi trase, cu o smucitură, PLASTURELE PENTRU INIMĂ de pe piept.
Piatra aș vrea să i-o dau, am spus.
Acum nu mai avem timp pentru asta, spuse el, nu am timp pentru așa ceva.
Se uită în jur cu ochii unei bufnițe.
Plasturele de pe inimă. Se aruncă.
Mănușă de unică folosință. Rămîne.
Dezinfectant pentru mobilă și sticlă. Rămîne.
Sora medicală. Rămîne.
Mama își înălță capul și-și întinse brațele, de parcă ar fi vrut să împingă tăblia mesei în pămînt, își strînse ochii pînă deveniră o linie. Pomeții i se întinseră. Ce e asta, sîntem la groapa de gunoi? Sora mea te-a luat de pe stradă și te-a făcut bărbatul ei, să nu-ți închipui că o să-ți duci curva în patul ei, îți rup pula cu mîinile mele!
De atîta făcut ordine, Maria a alunecat. Acum se uită la PLANUL DE CONTROL LA CURĂȚENIE.

Lu-Dum.
08.00
11.00
13.00
14.30
16.00
Am luat piatra din gunoi și i-am pus-o mătușii pe piept, lîngă Maria, Pruncul Iisus, îngeri și flori.
Piatra a fost ultimul meu dar pentru ea. Supraviețuirea multor ultime cadouri.
Un sertar plin.
La ultima mea zi de naștere mi-a cîntat un cîntec pe repondeur.
L-am transpus pe casetă.
Pentru ultima oară, mi-am zis.
Cîntecul suna ca o frunză veștedă, frecată între degete.
Obrazul drept al mătușii se mișcă. De parcă încă nu ar fi aflat că murise, de parcă ar fi vrut să vorbească fără gură.
Ăsta e un semn rău, spuse Costel, e de rău, spuse, curînd o să-i urmeze unul dintre noi. Cînd morții își deschid ochii iau pe cineva cu ei.
Își făcu cruce și plînse.
Nebunule, spuse mama, muiere, termină odată, plîngi ca o muiere.
I-am apăsat pleoapa pe ochi iar și iar, spuse el, dar nu vrea să-l închidă, ai să vezi, spuse el, nu vrea și pace.

Unchiul își trecu degetul peste ochiul mătușii, să-i punem o comprese deasupra, spuse el, dacă nu ajută, trebuie să-i coasem ochiul. Să fie frumoasă în sicriu.

8

Ochiul albastru al mătușii s-a făcut argintiu.
Se uită la mine.
E încă aici, mă gîndeam. În piele.

În ochi se cojea timpul.

Un pat.
Sînt mică. Sînt cît brațul mătușii.
Vreau să mă vîr în perete.
Pe mătușa se întinde o piele. Miroase altfel.
Peretele bate.

Un pat, crește tot mai sus.
Cuvertura îmi apasă obrazul.
Sînt mare cît piciorul mătușii.
Zac între pulpele ei, îmi împing piciorul în gaură.
Din mătușa curge sirop.

2

1

Sînt mama ta, spune o femeie, mătușa ta are casa ei proprie.
Nu mă pot opri din plîns. Niciodată.
Femeia mă lasă în casa scării.
Uite ce abruptă e scara, nu poți să cobori.
În gura femeii locuiește un șarpe.
Mă așez pe scară.
Alunec.
Alunec.
Alunec.
Alunec.
Alunec.
Alunec.
Alunec.
Pe stradă, zăpada îmi ajunge la umeri.
Acoperișurile caselor se înfig în cer.

Cînd încă mai eram moartă, toate rudele mele trăiau în România.
Surorile mătușii aveau șaisprezece picioare. Mama era cea mai tînără. Cozile ei ajungeau pînă în Capitală, ochii ei căprui erau verzi. Mama apărea pe scenă, cu fratele ei Petru, în chip de japoneză. Petru avea o limbă de unt, îi lingea rănile făcute de mușcăturile lui.
Duo Petersini jongla cu farfurii, cărămizi și pamblici colorate.
Cînd mergea, mama mîngîia pe jos cu picioarele, își ținea mîinile în aer ca păsările. Și fîlfîia din degete.
Avalanșă, spunea.
Duo Petersini & Farfuriile zburătoare!
La sfîrșitul numărului, Petru înjura farfuriile și mama le trăgea cu un fir invizibil după ea. Farfuriile țopăiau după ea ca niște purici.
Mătușa lucra probabil la o stație de benzină. Nu avea copii, doar un soț care era medic. Duo Petersini și mătușa locuiau cu picioarele în București și capul în Paris.

Un văr trăia la München sau Londra sau Norvegia, mi-a povestit: Mătușa a răcit cînd era fetiță. Mai mult nu știu.
Îmi imaginam uterul mătușii ca pe un răcitor mic în care zăceau copiii ei congelați.

Copiii reci ai mătușii mergeau la mama mea.
În ea au înfipt ace.
După ce m-am născut, multă vreme am rămas chealǎ, fără gene și sprîncene, părul meu nu putea să se decidă pentru o culoare.
Ochii mei au luat culoarea ochilor mătușii.

Eu sînt mama ta, înțelegi? Înțelegi asta? Gura, ochii, părul negru, mîinile, frumoasa rochie înflorată.

Era toată mama.

Nu mă puteam regăsi în mama.

Ești carne din carnea mea, la mine în burtă erai atît de mică, erai o a doua inimă. Cînd ai venit pe lume, eram la masă. Brusc a început să picure ceva pe podea. Am făcut pipi, am spus. Nici un pipi, a strigat mătușa ta, copilul, copilul!

Reprezentarea cu a doua inimă a mamei mele nu-mi plăcea deloc.

Sînt mai mare decît biciul îmblînzitoarei de lei Lidia Jiga.
Pe balcon e Crăciunul.
Circul este înălțat în arena luptelor cu tauri, capitala Spaniei se numește Madrid.
Mătușa atîrnă șosete pe sîrmă. Mi-a dăruit o cutie de tablă cu bomboane, bomboane mov.
Sug toată noaptea flori. Atunci e Crăciun și în cameră. Atunci vine mătușa cu barbă.

Fierea mamei a rămas în Africa, într-un spital cu maici.
Pe o poză sîntem toate trei, mama, mătușa și eu în semicerc, eu arătînd cu mîna dreaptă o maică.
Toate pozele noastre de familie arătau ca numerele de circ, la fel și înmormîntările.
Numai nunţile erau întunecate. Parcă le mușcase șarpele.

Sînt mare cît mine cu pantofi cu tocul înalt. Pe vaporul spre Africa mama și mătușa se îmbracă la fel. Costum negru cu pantaloni și cu decolteu adînc. Sînii lor se revarsă ca găluștile cu pesmet. Cînd îi scutură mătușii mîna, căpitanul privește în decolteul mamei. Cînd mama se îmbată sau se încuie cu unul, mătușa vorbește cu mine mai calmă decît de obicei. Îi rupem banditului cu un braț brațul. Mama e frumoasă ca Bambi, căprioara. Nu pot s-o iubesc, doar s-o privesc.
Dacă o iubesc pe mătușa mai mult decît pe mama, ochii frumoși ai mamei mă vor stinge.
Dacă o iubesc pe mătușa mai mult decît pe mama, mama o s-o lase pe mătușa la Paris.
Dacă o iubesc pe mătușa mai mult decît pe mama, îmi pare rău de mama.
Particip la un concurs pentru copii, îmbrac bikini din strasuri ai mamei, pantofii ei de argint și peruca lungă, neagră.
Îl vreau și pe căpitan.

2

Îmi cresc limbi străine, mai întîi înjurăturile,
apoi declarațiile de dragoste.
Îți place aici?
În toate țările toți vor să știe același lucru.
Numai în România nu te întreabă nimeni
despre asta, spune mătușa.

O țară se oprește chiar în mijlocul unei străzi. Strada după o graniță este alta, deși e aceeași. Înainte de o graniță îmi țin respirația. După graniță o dau iar afară.
Import-Export.
Dacă l-aș fi inspirat pe unchiul Petru la plecare, acum ar fi și el aici.
A rămas în România. Și cocoșata. Una numai bună să-ți bați joc de ea.
Cîinele, verișoarele, mătușile, unchii, pereții mîzgăliți ai camerei mele, vizita cu unchiul Petru la lebede, stația de benzină a mătușii și bărbatul ei.
Mătușa a adus o voce cu ea în cufăr. Maria Tănase. Cîntecele ei sînt singure. Cîntecul de leagăn vreau să-l aud mereu de la mătușa.

Dormi și dormi
fără de frică
îți aduc o rîndunică
fără frică de moroi
de cîrtițe și cîrtițoi

Cînd Maria cîntă românește, mătușa plînge. Cînd cîntă franțuzește, plînge mama. Plînsul ocupă toată ziua. Eu nu plîng.
România nu se mai cheamă Paris.

O dată cu țările, mătușa își schimba și culorile părului. Negru, roșu, blond, albastru.
În fiecare țară ducea altă viață.
Mătușă cu coajă de fructe.
Mătușă cu codițe din pîine împletită.
Mătușă în profil cu pălărie de cowboy. Dekolleté. Zigarette.
Mătușă cu membrul tare al iubitului ei.
Iubiții mătușii se potriveau cu țările și cu rochiile ei, dar erau tot mai tineri.
Iubiții mamei, bătrîni și impozanți, arătau ca niște șerpi.
Cînd un iubit de-al mătușii lua lucrurile în serios, se putea vedea după cît era de dispus să ne însoțească în zori, după ce mîncaserăm și dansaserăm toată noaptea, la cimitir. Și dacă aveam noroc, găseam și un mort în capelă, de la care puteam să ne luăm personal rămas-bun.

Mătușa purta steaua lui David, pe Maria, Helvetia și Africa la gît.
Totul în aur de 18 carate. La brățara ei atîrna o casă cu acoperiș care se putea deschide. În pat, sub cuvertura cu crucea Elveției, erau culcați o femeie și un bărbat. Era la fel de excitant ca revistele porno pe care mătușa le ținea ascunse într-un ciorap. Noaptea mă strecuram la căsuță și deschideam acoperișul. Țac! țac! țacțac!

În Helvetia eram recunoscuți ca emigranți. Îți place aici?
La această întrebare trebuia să răspundem acolo mereu cu DA.
Da, în România era foarte rău.
Da, aici e foarte frumos.
Pe certificatul nostru de Ausländeri era o COMUNICARE care ni se explica la biroul de emigranți.

Calitatea de emigrant și întoarcerea – chiar și numai trecătoare – în țara din care ai fugit se află într-o contradicție absolută, internă și de nezdruncinat. Una trebuie s-o excludă pe cealaltă.

Cînd mătușii sau mamei inima le creștea afară din gură trebuiau s-o scuipe.

În rest nimic nu ne ședea în drum pentru o viață ca lumea.
Mie nu-mi creștea inima afară din gură.
Nu-mi venea în minte decît cel mult văru-meu Șurubu. În România se vîrîse cu mine sub masă. Mai tîrziu și-a tăiat un deget.

3

Am fost concepută în Cracovia, spune mama. Concepută în Cracovia și născută la București. Sînt o valahă. Ce e o valahă?
Mîinile doicii mele veneau din Germania.
Apendicele meu a rămas în Cehoslovacia, într-un spital militar. În tren a trebuit să se tragă semnalul de alarmă.
Pe atunci mai existau tata și sora mea.
Sora mea se ținea cît putea de tare de patul meu pe rotile și se apleca deasupra obrazului meu.
Cu așaaa un cuțit o să te taie! Cu așaaa un cuțit!
Cînd m-am trezit, prima persoană pe care am văzut-o a fost sora mea.
Cu așaaa un cuțit te-au tăiat!
Cu așaaa un cuțit!

Amigdalele mele au rămas în Madrid.

Elveția e foarte frumoasă, dar trebuie să plătești și pentru clipit, spunea tata înainte de a renunța la prelungirea autorizației de străin și de a pleca împreună cu fiica lui la Buenos Aires.

Înainte de plecarea lui a alunecat în biroul pentru emigrări în genunchi, cu un colier de perle în mînă, în spatele mamei.

Nu vrem să dăm înapoi Elveția, mama alerga în jurul frumoasei mese de lemn și eu m-am cocoțat în șifonier.

Cele două birouri pentru ajutorarea emigranților erau unite între ele cu un șifonier. Cînd un emigrant nu putea să fie ajutat, ușa rămînea un șifonier, pentru ceilalți șifonierul era o ușă. Cine cunoștea secretul era recunoscut. Am fost foarte mîndră că am avut voie să mă urc în burta Helvetiei.

Frau Schnyder de la Ajutorul emigranților cunoștea asemenea scene. Călătorise după noi la Roma sau la Paris, mereu cu rugămintea fierbinte ca părinții mei să ne trimită pe mine și pe sora mea la școală. Adesea își uita însă rugămintea și cînd mînca și bea devenea foarte voioasă, își ridica fusta deux-pièces-ului foarte sus, își arunca pantofii în aer și cădea în șpagat.

De atunci mamei îi veni mai ușor să ceară bani de la Ajutorul emigranților. Iar lui Frau Schnyder cu atît mai greu. Ei i s-a refuzat.

Pe o poză mama ține piciorul drept în fața piciorului stîng, cu călcîiul puțin ridicat, de parcă, după poză, ar fi vrut să-și cufunde vîrful piciorului în pămînt.
Mai tîrziu, am început să-mi țin piciorul la fel ca mama. Mai tîrziu, izbucneam în plîns. Mai tîrziu, izbucnim mereu în plîns, îmi ziceam.

Vreau zece copii, spuse mătușa, așa, pe nepusă masă, în Brazilia ; în cap avea cuvinte românești, iar în gură spaniole. În jurul gîtului purta rîtul unui mistreț.
Din cei zece copii s-a făcut un bărbat.
Se numea Angel.
Angel a venit din întîmplare la circ, se trăgea dintr-o familie de brutari uruguaieni.
Dinții lui Angel erau mai bătrîni decît el.
Cînd s-a stabilit că va rămîne în familie, mătușa l-a dus să-și scoată dinții și i-a dăruit o nouă dantură.
Ca să ne sperie, își scotea uneori dinții din gură.
Gaură de cur jos, gaură de cur sus, spunea el.
Uneori îl numeam din neatenție tată, deși nu era cu mult mai mare ca mine.
De la mine a învățat să traverseze strada, povestea el. Țopăiam printre mașini ca mingile. Întreaga Americă am făcut-o să se simtă nesigură.
Întreaga Americă ! Întreaga Europă ! Angel își însuși limbajul familiei.

Mătușa obosise de călătorii, amanți și vizite la morți. Se așeză cu un suspinător de patruzeci de ani și cu Angel pe canapeaua elvețiană.
Acum vom fi în particular, spuse ea.
Eram suficient de mare și mi-am scos-o pe mătușa din suflet.
Mama plîngea.
Acum nu ne mai avem decît pe noi, spunea ea.
Cu vocea lungă.
Privirea ei mi-a lipit plămînul.

Mama și cu mine nu aveam o limbă comună.
Numai cuvinte.

În Helvetia din Angel se făcu Onkel.
Am urmărit nunta în fotografii. Mătușa a învățat să locuiască lung. Vase, rochii și musafiri, totul fu vîrît în sertare.
La masă, Onkel a aprins o lanternă. Noroc! a spus mătușa.
Și-a prins în păr funda de la o cutie cu praline, s-a aplecat în camera video și a ridicat paharul.
Noroc! *Dinero! Hombre*, termină de mîncat.
Gata, spuse Onkel.
Ché, termină de mîncat, altfel nu-ți plătesc mașina.
Cine e bărbatul?
Tu, dar banii sînt ai mei. Bărbatul și banii.
Hai, *hombre*, vino!
Întinse paharul în fotografie.
Noroc! *Dinero!* Acum vine *hombre* cu vocea lui din *rosas* și lacrimi. Tangou argentinian!
Nu! spuse el.
Cîntă! spuse ea și-i luă aparatul de fotografiat din mînă. Cîntă!
Na!
Cîntă cel puțin un cîntec. Hai, *hombre*!
Onkel a luat un saxofon de plastic și a scos din el cîteva sunete.
Bravo, hombre, así me gusta! Alegria!

Mătușa ne trimitea o dată cu video-urile și scrisori: unchiul nu are încă voie să lucreze,

dar e harnic și face curățenie la Biroul pentru întrajutorarea emigranților. Eu servesc micul dejun la Plaza Hotel. Vagonul nostru de locuit se află încă în camping, filmele tatălui tău le-am luat cu mine, dar din cauza umezelii s-au distrus. Dacă pot să vînd vagonul de locuit, vă trimit bani. Trebuie să veniți la noi și să vă gîndiți la viitor. În blocul nostru oamenii trăiesc pînă mor. Avem o cameră cu baie și bucătărie la etaj. De cînd ne aflăm aici, a murit o femeie la care făceam curățenie. Ne-a lăsat lucruri frumoase, care vă așteaptă pe voi. Aici totul este făcut pentru ajutorarea oamenilor, mai ales a bătrînilor. La fiecare colț există farmacii și spitale, ești consultat de cei mai buni medici, fără să trebuiască să te culci cu ei. Cînd unchiul o să aibă voie să lucreze, o să-și caute o slujbă într-un spital ; aici poți să faci oriunde curățenie. Atunci o să le putem trimite medicamente lui Petru, Tinei și întregii familii. Să sperăm că nu mor pînă atunci, blestemat să fie cizmaru', cu neamul lui cu tot.

Peste puțin timp mătușa a apărut în deux-pièces beige plisat și cu pantofi ortopedici.

Sedentarismul i-a pus peste noapte douăzeci de ani pe ochi, viața noastră de dinainte dispăruse din memorie.

4

După ce mătușa a plecat, m-am făcut mai mare decît credeam. În Spania am apărut cîțiva ani pe la bîlciuri ca dansatoare Gogo.

Cînd ne-am întors, mama și cu mine, am folosit orașul ca un hotel. Zürichul se făcuse mic în absența noastră.
Mă sinucideam zilnic, mă spînzuram de instalația termică sau mă aruncam de la balcon, zăceam terciuită pe șinele de cale ferată, mă sufocam într-o pungă de plastic sau mă trăgeam de limbă pînă ieșea totul din mine. Muream de întuneric, de vară, de tristețe sau de piele prea lungă.
Dar, în primul rînd, muream din cauza mamei, care îmi ieșise pe nas. Ne mutam din apartament la vilă, de la vilă într-o cameră mobilată, de acolo la blocul în care locuiau mătușa și unchiul, pe urmă într-un castelaș sau într-un beci.
Cuvîntul vilă declanșa în mintea mamei planuri mari și casieria Biroului de întrajutorare a emigranților era luată cu asalt. Abia fuseseră cusute perdelele și covoarele chinezești desfăcute, vazele japoneze puse în vitrină și parcul amenajat cum se cuvine, ne pomeneam că ne lipsesc banii de chirie.

Locurile pentru depozitarea mobilelor deveniră mai mari decît camera noastră. Nici nu-mi mai despachetam lucrurile și împingeam cufărul sub patul meu care se afla pe un culoar cu o cutie de pantofi și o nișă pentru gătit.
Canarii noștri, care zburau de colo pînă colo ca vrăjiți, și cei trei cîini își făceau nevoile peste tot. Aveam șaptesprezece ani și nu îndrăzneam să ies singură pe stradă. Mama mi-a împuiat capul că voi fi sedusă, călcată de o mașină, batjocorită sau mușcată. Cînd vedeam cîini vagabonzi, în mine se trezea un instinct de fugă. Încercările mele secrete de a ieși i-au costat pe cîinii noștri cîteva coaste și un ochi.

Sedentarismul acționase asupra mamei și a bărbatului ei pe care și-l pescuise de pe drumuri cum te pricopsești cu o malarie. Pe mine m-a făcut să-mi înăbuș zgomotele. Vorbeam încet, mergeam încet, gîndeam încet. Gîndurile erau împachetate în tăcere.
Mama și bărbatul ei dresau cîini, colecționau viermi, cumpărau și vindeau mașini, glacé, fluturi brodați, cîrnați, cartofi și femei. În agenția noastră artistică mama măsura cu croitoria picioare, șolduri și sîni, bărbatul ei fotografia și eu studiam numere Gogo.

Cînd afacerea noastră se ducea de rîpă, el se întindea în pat, mama mergea la Ajutorul pentru emigranți, pe urmă la măcelăria ungurească, la piața de legume, la grădinării, la cofetărie, la vinărie, îi dădea șoferului de taxi bacșiș și un tortuleț Mocca.
Locuim într-o țară civilizată, spunea ea, aici poți să împrumuți bani. Asta e diferența față de România.
Punea florile în vază mergînd pe vîrfurile picioarelor, schimba locul mușcatelor pe balcon în alte ghivece, săruta legumele înainte de a le tăia și împăturea carnea tocată în foile de varză.
Gătea în orice anotimp menu-urile de Crăciun.
Să-l lăsăm să doarmă, șoptea, săptămîna viitoare o să candideze pentru funcția de Șef la recepția unui mare hotel.
Cuvîntul Șef la recepție se răspîndea ca un spray parfumat.
În pauzele noastre bărbatul ei se pregătea în somn pentru postul de Șef, mama lucra ca picoliță și eu făceam curățenie în birouri și păzeam cabina de probă a unui magazin.
Voiam să ajung altceva.

Mama avea o geantă din piele de șarpe, pantofi din piele de șarpe, mantou de damă din nurci. Paltonul îi era prea lung și prea greu.
Luxul se plătește! spunea.

În geantă avea saci de plastic, în saci documente. Executorul judecătoresc venea des pe la noi, îl invitam la masă și la un vin sec rosé.
Mobila, covoarele și televizoarele dispăreau în pivniță sau în pod.
La masă, îi arăta domnului Willisäcker medicamentele ei și documentul pe care îl redactase cu bărbatul ei.

Declar că am primit de la mama mea următoarele obiecte:
1 garnitură de perne Jugendstil, maro-deschis, velur.
1 canapea.
2 fotolii.
2 taburete.
1 paravan, palisandru, cu patru articulații.
1 televizor color cu video, marca „Odeon“.
1 vitrină de sticlă, bogat ornamentată, cca. 1,6 m înălțime.
1 comodă, bogat ornamentată.
2 mese ovale.
6 scaune „Louis Philippe“.
1 scrin, 3 uși.
1 oglindă octogonală în ramă aurită.
2 covoare de lînă, beige-maro (motive chinezești).
2 mese mici.
1 lampă „Maria Tereza“.

1 sfeșnic, porțelan cu aramă, 5 brațe.
15 serviciu de ceai, porțelan.
12 serviciu de farfurii „Original Weimar-Cobalt“.
12 serviciu de tacîmuri de aur.
12 pahare de cristal cu marginea de aur.
1 jachetă de damă, vulpe albastră.
1 mantou de damă, nurcă.
1 brățară de aur 91,6 g, 18 Kt. aur.
1 lanț de aur, 18 Kt. aur cu cruce de perle.

Domnul Willisäcker mă privi îngrijorat.
Îmi pare rău, mama dumneavoastră este atît de drăguță și bolnavă, din partea mea am putea să facem uitată toată afacerea asta, dar e vorba de profesia mea, înțelegeți?
Da, am spus. Poftă bună, în sănătatea dumneavoastră!
Mama dumneavoastră mi-a spus că o să deveniți pianistă. Felicitările mele, o profesie frumoasă.
Asta e o noutate, am spus. Mersi.
Faceți și traduceri, nu?
Da?
Da, mama dumneavoastră mi-a povestit că ați studiat în Spania limbi străine.
Frumos.
Foarte frumos, spuse el, cu limbi străine ajungi departe.

Mama se ridică.
Dragă domnule Willisäcker, sînteţi un om foarte inteligent, sînteţi ca noi. Ar trebui să veniţi cu noi în România să ne cunoaşteţi familia. Cel mai bine ar fi la nunta fiicei mele!
Fiica dumneavoastră se mărită?
Da, i-am dăruit totul, nu mai am nimic. Nimic!
Nu am ştiut că fiica dumneavoastră se mărită. E ceva de ultimă oră?
Da, spuse ea.
Frumos! spuse el.
Frumos! spuse mama.
Frumos! spuseră muşcatele.
Toţi ridicară paharele şi-mi urară mulţi copii.

Nu mai știu cine ești, spuse mătușa, alcoolul ți-a luat mințile.
De ce porți rochii de la morți, cînd bărbatul tău cîștigă atît de mult, întrebă mama. Toată România rîde de tine!
Nu toată lumea e o madamă, ca să împrumute bani pentru mantouri de blană și restaurante scumpe cu pescărie.
De prea mult bine, mama se pricopsea regulat, la sfîrșit de săptămînă, cu o criză de ficat. În timp ce ea și criza de ficat zăceau în pat, eu chemam salvarea.
La Urgență spunea mai mult cu aerul decît cu vorba: Nu uitați că am fiere, să nu-mi dați ceva să mă otrăvească!
Sufletul mamei tale e ca o unghie încarnată, spuse mătușa. Dar are o inimă de miere. Dacă n-ar bea atît de mult, ai putea s-o pui la rană.
Sora ta să nu-mi mai calce în casă, spuse unchiul, vecinii ne consideră pe toți români!
Nu mai exagera, spuse mătușa.
Te-am prevenit!
Da, da, și cine a plătit zborul pentru Europa?

5

Iarna lui ’89 am petrecut-o în fața televizorului.
Toate țările transmiteau același lucru.
O cameră. O masă. Un bărbat, o femeie. Geniul Carpaților și Mama tuturor copiilor. Un bărbat cu o pușcă.
Femeia țipă. Țipă din piele. Filmul se întrerupe. În momentul împușcării, operatorului i s-a rupt filmul.
Scena următoare.
Lîngă un zid zac, morți, bărbatul și femeia.
Am folosit emoția ca să ies din locuința mamei, iar mătușa a făcut cerere de cetățenie.
Fără pașaport nu mă întorc, spuse ea, ăia mă opresc acolo. De ce nu ne arată cum l-au împușcat pe cizmar? Ăla cu siguranță mai trăiește, împușcătura e trucată.

INSTRUCȚIUNE
La întrebări se va răspunde cu cuvinte. Liniuțele nu se acceptă (d.p. niciodată, una, nici una).
Întoarceți !
Referințe. (Certificat de impozit)
Din momentul în care intrăm în posesia certificatului de venit sîntem în măsură să dăm curs cererii dumneavoastră.
Pentru primirea și luarea în discuție a cererii dumneavoastră, vă rugăm să prezentați următoarele documente : Calcularea impozitului și chitanțele, Declarația de impozit, Autorizația de emigrant, carnetele de economii, alte dovezi privind averea.
Examinarea cunoștințelor despre drepturile cetățenești (nu e voie să se vină cu notițe).
Procesul de obținere a cetățeniei mai necesită și alte formalități.

CALCULARE : Din momentul înregistrării plății, cererea dumneavoastră își va urma cursul.
Rezolvarea în regim de maximă urgență.
Documente doveditoare (se anexează adeverința de plată).

Extras din protocol : Venitul net. Averea netă. Taxă de încetățenire (achitată).

Ședința este publică. Poate fi urmărită de la tribună.
Somație. Poliția federală. IMPORTANT.
Republica Socialistă România.
ATESTAT
Controlul locuitorilor și al străinilor. Șeful.
Informare cu forță probatoare. Urgent.
Certificat de muncă.
Contract de angajare.
Contract de închiriere.
Certificat de absolvire a școlii primare.
Nu se acceptă nici un fel de datorii.
1 an.
2 ani.
3 ani.

La rubrica EXPUNERE VOLUNTARĂ, unchiul a ales istoria martirilor orașului care umblau decapitați pe străzi.

Ne bucurăm să vă putem aduce la cunoștință că s-a dat curs cererii dumneavoastră, sub rezerva să plătiți punctual taxa de încetățenire.

DOVADA DREPTURILOR CETĂȚENEȘTI
Drept confirmare, obțineți gratuit actuala adeverință de înscriere.

INVITAȚIE LA SĂRBĂTORIREA NOILOR CETĂȚENI
Ceremonie de salut. Cuvîntări. Muzică.

Locuitul îndelung i-a făcut mătușii o inimă lungă. A crescut în direcția mormîntului părinților ei. Cu pașaportul patriei învățate pe de rost și cu opt ani mai tînără decît în realitate, a călătorit înapoi în Moldova, la neamuri.

O revedere după douăzeci și cinci de ani.

A cumpărat locuri de veci, a botezat copii, a cumpărat un apartament, al doilea, pentru unchiul, și al treilea pentru frigiderele ei. Congela miei și porci. Toți nou-născuții se numeau ca ea. Sau ca mine. Pînă și găinile sau iepurii purtau numele meu.

Duminica, rudele se duceau cu mese și scaune pliante la cimitir. Mîncau pentru ei și pentru morți, cîntau, plîngeau, se băteau.

Coliva fierbea zile în șir.

În biserica ortodoxă se aliniau mesele pentru dania mătușii. Colaci împletiți cu lumînări, sacoșe de plastic, puse una peste alta, conținînd 3 struguri, 1 bucată de brînză telemea, 1/2 roșie.

Fiecare îmbucătură, o ușurare pentru sufletul morților. Biserica arăta ca odaia mătușii în Elveția. Sfinți, icoane aurite, lumînări. Pe jos erau întinse femei, acopereau podeaua ca niște covoare. Cînd trecea popa printre ele, îi pupau straiele de aur. Le făcea la toate o cruce pe creștet. Podeaua murmura ca o singură gură.

O pînză cu Iisus pictat fu lăsată în jos. Apoi din nou trasă în sus.
Podeaua încetă să mai murmure. Popa veni din nou în față.
Rudele plîngeau tot anul după morții trecuți și morții viitori. Turnau vin pe pămînt și îmbătau mormintele. Îi scriau mătușii, ne-am dat ultimul ban pentru mîncarea morților. Toate rudele își dădeau, în fiecare duminică, ultimul ban pentru morți. Morții trecuți și morții viitori ajunseseră patronii care le dădeau de lucru rudelor.

Acolo voia mătușa să fie îngropată.

Mama s-a căsătorit cu prietenul ei belgian, înainte de a călători, din nou, în România.
Pașaport internațional, a spus ea.
Import-export, a spus el.
Au umplut vagoanele lor galbene de transport și au plecat la neamuri.
Săpunuri.
Pantofi.
Frigidere vechi.
Ciorapi de mătase.
Mașini de spălat.
Verișoare.

Pe contractele verișoarelor scria : BALERINĂ.

O verișoară a fost gata, gata să găsească un soț în străinătate. Ar fi fost gata, gata să se însoare cu ea. Ea ar fi fost gata, gata să nu mai trebuiască să se întoarcă.
Peste noapte, m-am pomenit că aveam mai multe verișoare decît aș fi putut să-mi închipui vreodată.
Ceva trebuie să fie adevărat în chestia asta, mi-am zis.
Și eram gata, gata să nu-mi fac reproșuri.

6

În locuința mea aștepta de ani de zile un tablou ca să-l atîrn pe perete. De cîte ori voiam s-o fac, brațele mă furnicau, de parcă se scurgea nisip pe ele.

ICE CREAM, București 1995.

Un bărbat și un cîine stăteau față în față. Bărbatul nu avea picioare, stătea pe stomac și lingea înghețată.
Cîinele făcea frumos.
Cîinele era o cățea. Cu picior lung, pantof cu toc și portjartier.
Din gura ei limba atîrna ca sîngele.
Bărbatul și femeia se uitau unul la altul. Fără ochi.

Mi-am propus să număr cuvintele pe care le știu în limba maternă.

Cînd vorbea, mama cădea afară din ea și intra în mine.
Eu mă strîngeam și mă făceam un bulgăre.
Ai slăbit, spunea ea.
Chiar și cînd mă îngrășam, spunea: ai slăbit.
Lăsa cuvintele să atîrne ca o frînghie.
Și aducea saci întregi cu mîncare.
Brînză telemea de capră.
Sardine afumate în staniol.
Eșantioane de drogherie.
Șampanie.
Chiftele.
Sărbătorile ortodoxe în chip de ștergar de bucătărie.
Săpunuri.
Salam unguresc.
Tort Schwarzwälder.
Papuci de casă cu cap de pirat.
Bomboane de supt.
Roșii importate, de mărimea unui cap de bebeluș.
Cînd nici nu deschideam ușa casei, nici nu ridicam telefonul, îndesa cît putea în raftul cu lapte. Scrisorile mele miroseau, zile în șir, a usturoi.
Sau suna la vecini.
Poate că s-a întîmplat ceva, Doamne ferește, să sperăm că nu e nimic grav, nu se clatină nimic! Alo! Alo!

Cînd am găsit florile în fața ușii, la intrarea în casă, am izbucnit în plîns.
Pe un bilet scria: Mama a fost aici. Să mănînci sănătoasă și sună-mă imediat!
Aruncam mîncarea. Sau lăsam sacii pe o bancă într-o stație de autobuz.
O mîncare minunată.
Cu banii mîncării aruncate, neamurile ar fi putut să-și construiască o casă. Sau un cimitir propriu.

De cînd li s-a dat voie românilor să călătorească în străinătate, veneau cu grîu și cu vocile morților în geamantan. În pivnița mătușii se înălțau grămezi de provizii pentru morți și cutii de conserve expirate, pe care le cumpăraseră la lichidarea stocului sau le strînseseră în pivnița unei vecine răposate. Termenul de garanție tot nu e cel bun, spuse ea, și, în afară de asta, în atîta sărăcie și un rahat pané e o delicatesă.
Călătoriile la rude arătau ca emigrările. Locuința devenea un lagăr, mobilele creșteau una în alta, picioarele se cufundau, în covoarele suprapuse, ca în noroi, printre flori, papagali, foci și dansatoare din buric.
Aici poți să-ți pierzi mințile, am spus.
Întinde-te pe pat, spuse mătușa, și privește România.
În fiecare cameră televizorul vorbea în altă limbă. Patul, mătușa, vazele, Iisus cel brodat, musafirii, copilul, toți priveau întruna la țări și la boli.
Sau mătușa îi spunea unchiului: Ché, nepoata ta e în vizită, pune salteaua pe masă și masează-i spatele.

Românii săraci erau evitați de mama și de mătușa cînd se aflau în străinătate.
Țigani, spuneau.
Și bogații erau evitați.
Au venit cu deștu'n fund și acum se dau mari !
Și băștinașii erau evitați, pentru că erau străini.

Rudele erau plătite în Elveția pentru vizitele lor. În schimb, nu aveau voie să părăsească locuința. Își petreceau timpul la mama sau la mătușa cu gătitul, curățatul, dereticatul prin cameră și spălatul. Locuințele se umpleau cu saci de gunoaie din beci și pod. Rochiile se înălțau în camere ca munții. Erau întoarse pe față și pe dos, spălate, cusute.
A. pentru rudele prezente.
B. pentru următoarea vizită în România.
C. înapoi în beci și la pod.
Cine era invitat de mama nu avea voie să se ducă la mătușa. Și invers.
Toate rudele îmi aduceau cărți poștale, cu monumentele orașului, și aceeași carte : Mihai Eminescu, *Poezii*.
Eu nu știam românește.
Aveam un geamantan plin de scrisori, fotografii, felicitări și rețete medicale.
Un geamantan mare cît o țară.

Limba acestor scrisori nu voia să se lase învățată de mine.

O rudă, care a trebuit să-și interneze în spital fata, în timpul unei vizite, s-a mirat că nu li s-a cerut rufărie de pat și tacîmuri de acasă. Că fiica ei a fost operată sub narcoză și nu a fost adusă sîngerînd din sala de operație. Și că surorile medicale nu băteau copiii.
Ce liniște e pe coridoare, spuse ea, nu țipă nimeni.
Vorbea de timpul petrecut aici în spital de către fiica ei ca de una dintre cele mai fericite întîmplări din viață. Toate rudele vorbeau înecate de plîns, indiferent de tema discuției.

7

Unchiul Petru era artist, pictor, pederast și fratele emigranților. Și a fost totdeauna convins că surorile lui îl vor răscumpăra. Această credință i-a adus douăzeci de ani de închisoare.
Răscumpărarea unchiului Petru ne-a însoțit ca aerul. El era piciorul care ne fusese tăiat. Sau ni-l tăiam singure mereu, pentru că nu era limpede dacă încercările de a-l răscumpăra dăduseră greș sau erau inventate.
Povestea despre unchiul Petru era povestea noastră preferată. La fiecare ocazie era relatată și înflorită.
De cînd am putut să reluăm contactul cu rudele, unchiul Petru ne-a trimis scrisori și felicitări. A desenat-o pe mama în chip de japoneză, mătușii îi trimitea peisaje de iarnă și mie lebede în parc. Și uneori ne trimitea un dinte, care îi căzuse sau care îi fusese scos.
Îmi număr dinții ca lunile de pe cer, ne-a scris. Cîte vor mai trebui să cadă pînă ne vom revedea?

Doliul după unchiul Petru s-a răsfrînt la mătușa mea pe dinăuntru.
La mama a devenit din ce în ce mai zgomotos.

Uneori se luau la ceartă, nu era clar dacă se certau pentru un frate sau pentru același bărbat.
Oricum, mama apăruse cu el pe scenă.
Dar cît ai fost plecată, Petru și cu mine am avut grijă de copil, a spus mătușa.
În timpul discuțiilor țineam mereu cu mătușa. Nenorocirea mamei avea ceva înviorător. O compătimeam abia cînd amuțea și se cufunda în sine. Atunci aș fi luat-o în brațe. Ca pe un copil.

După deschiderea graniței, vizita unchiului Petru devenise inevitabilă. Surorile se temeau de venirea lui.
Pe tablourile lui marea e atît de veritabilă, încît îți vine să te dezbraci și să te arunci în ea, spuse mama.
Aici ar fi devenit un pictor mare, spuse mătușa.
Nu mai vorbi așa, încă nu e prea tîrziu! Acuși vine Petru al nostru și o să-i facem cunoștință cu oameni importanți.

În podul blocului în care locuia mătușa, au instalat un colț unde să picteze, special pentru el, între boxele cu grilaj, pline ochi.
Podeaua fusese acoperită cu hîrtie de ziar. Unchiul și-a cărat o canapea sus. Mama a pus flori într-o glastră.

Un bec.
O masă.
Un șevalet.
Vopsele de ulei „van Gogh“
Pensule „da Vinci“.
Rachiu și țigări.

La aeroport, unchiul Petru s-a pus în genunchi. Adusese un buchet de trandafiri din România și ni l-a întins mamei, mătușii, unchiului și mie. Își ținea batista de mătase brodată, pe care i-o trimisese mătușa cu ani în urmă, în dreptul ochilor și plîngea. Mama plîngea, mătușa plîngea. Unchiul l-a luat pe unchiul Petru de braț și l-a pus pe picioare. Unchiul Petru s-a lăsat din nou să cadă. Am rîs. Pot să vă ajut cu ceva? a întrebat un trecător.
Nu se poate, strigă unchiul Petru, nu-i adevărat!
Ridică-te, spuse mama, ridică-te, acum ești aici!
Petrule, ridică-te, spuse mătușa, acasă poți să continui.
Nu se poate! Nu pot să cred! Nu-i adevărat!
Din zece în zece pași se lăsa să cadă.
La fructe.
La legume.
La delicatese.
Acum sînt aici, acum pot să spun tot. Tot ce vreau!

Unchiul Petru a venit fără dinți.
Plecăm în Ungaria, spuse mama, acolo ne punem cu toții dinți noi.

Lasă-mă în pace, spuse unchiul Petru, mie nu-mi mai bagă nici un comunist mîna în gură.

Poate că mama și mătușa au lăsat să li se strice dinții din solidaritate cu rudele, mi-am zis.

Unchiul Petru îmi povestea mereu aceeași poveste.
Mai ții minte cînd ai spart paharul de cristal? Mama ta îl adusese din Rusia. Erai ochii mei, îngerul meu, și ce crezi că am făcut? Am aruncat și al doilea pahar pe jos! Și al treilea, și al patrulea. Nu m-am oprit, pînă nu ți-a trecut frica și ai spart toate paharele. Nu mai puteam să ne oprim! Și cînd a venit mama ta, nu mai aveam decît un singur pahar în casă, mai ții minte?
Cuvintele unchiului Petru dogoreau în carnea lui.
Își ținea batista în fața gurii și rîdea.
Cînd rîdea, izbucnea în plîns.
Nu mi-am ținut gura, mi-au rupt toți dinții. Cînd porcul ăla mai trăia, ne-au bătut pe stradă și ne-au aruncat la pîrnaie. Cei răniți mai grav erau imediat împușcați. Mie mi-au legat mîinile și picioarele cu sîrmă și m-au bătut cu un sac de nisip ca să-mi iasă libertatea afară din plămîni. Au fost tot ăia care l-au împușcat mai tîrziu pe cizmar. Aceiași de azi. Aceiași, înțelegi!

Unchiul Petru era singurul dintre rude pe care aveam voie să-l scot în oraș.
Du-mă la muzeu, se rugă de mine, vreau să văd pictura.
Mai întîi am fost la restaurant. Unchiul Petru a comandat steak, păstrăvi, supă, șnițel, creveți, sticle de vin și rachiu.
Nu pentru mîncat, numai pentru privit, a spus.
Dar nu-mi pot permite așa ceva, mi-a venit să spun.
Cînd a venit chelnerul, unchiul Petru l-a apucat de braț și și-a pus capul pe îndoitura cotului lui.
Îmi placi, spuse el, și-și ținu batista de mătase în dreptul gurii.
Încetați odată, altfel vă dau afară!
În muzeu, unchiul Petru mergea pe vîrful picioarelor, parcă aluneca de la sală la sală, gesticulînd larg cu mîinile de parcă ar fi studiat un dans. Uneori se oprea parcă adormit în fața unui tablou sau mă privea ca și cînd ceva i s-ar fi rupt în piept. Brusc, obrazul i se întunecă, își îndoi buzele spre interior, ridică brațele, alergă prin sală și lovi cu pumnul un tablou.
No! strigă el. No!

La mătușa, unchiul petrecu zile și nopți în pod.

Un peisaj de iarnă.
Un buchet de flori.
Hore.
Apusuri de soare.
Mare cu vapor.
Mătușa deschidea regulat chepengul, trăgea scara jos, îi aducea spaghetti și lua tablourile terminate. Atîrnau în locuința ei unele lîngă altele sau unele peste altele.
Acest du-te-vino îl făcu curios pe portar. Apariția lui neașteptată la ultimul etaj și amenințarea cu o reclamație imediată puseră punct atelierului unchiului Petru. Și picturii sale.

La puțin timp după aceea, unchiul Petru a plecat din nou în România.
Nu plînge, îi spuse mama plîngînd, mîine îți duc hîrtiile la consulat și în cîteva săptămîni ești din nou aici. Atunci am să-ți închiriez un atelier și facem o expoziție mare!

8

Costel și-a adus dinții într-o pungă de plastic din România.
Aici aș putea să-i repar, m-am gîndit, dar cînd? Zi și noapte trebuie s-o veghez pe mama Reta, ca nu cumva să-mi scape moartea. Dacă morții pleacă în cer fără lumînări, nu găsesc drumul.
Unchiul l-a recompensat, i-a promis două sute de dolari. Crezi că nu ne descurcăm fără ajutorul tău? îl întrebă mama. Dacă lipsesc puțin, îi trage întruna zi și noapte. Din partea mea, poți să pleci imediat înapoi în țară și să mănînci răbdări prăjite.
Cînd Costel rîdea, își ținea mîna în dreptul gurii și lăsa capul în jos. Sau se întorcea cu spatele și făcea un gest de scuză cu mîna. Sau chiar își cerea scuze. Și înainte de a-mi săruta mîna, insista mereu să facă asta, se ștergea la gură cu o batistă.
Mi-era rușine de dinții mei sănătoși.

Și Costel era o rudă, deși nu era rudă. Fusese prietenul unchiului Petru, despre care nu vorbea decît plîngînd și în poezii cu cuvinte străine.

Ce tot vorbești cu poponarii? mă întrebă mama. Să nu cumva să-i dai vreo poză de-a ta, că altfel spune acolo că ești prietena lui.

Vorbea mai repede decît tristețea ei.
Surorile au plecat cu cizmarul în cap, spunea Costel. Noi, cel puțin, avem consolarea că am fost împiedicați să facem ceva din viața noastră.
Nu am spus nimic.
Surorile sînt bine, spunea el, doar că sînt nefericite. Ca noi. Aici ești nefericit fără să știi de ce. *C'est la vie*.
Cuvintele străine, Costel și le nota pe chitanțele pe care le găsea pe stradă. Cuvintele lui străine aveau toate un preț pe verso. *C'est la vie*, spunea.
Spunea des acest lucru.
Ca să-și dea importanță, își punea ochelarii primiți de la mătușa. Ochelarii unei vecine decedate.
Cînd mătușa mai putea vedea, își potrivea distanța după ochelarii pe care-i avea. Se trăgea cu un scăunel mai aproape sau mai departe de televizor. Uneori, acoperea tot ecranul cu corpul ei.
Cu acești ochelari îmi citea Costel cuvintele lui străine. În parcul Clinicii de recuperare, în fața bazinului de înot cu robot pentru curățenie. De spatele lui se sprijinea ușa mătușii.
Veni o femeie. Cu o cămașă lungă și papuci de casă. Își puse degetul pe bărbie și-i dădu lui Costel penseta.

No, Madame, spuse el, *me no Pfleger, sorry*.
Pensați-mă, vă plătesc.
No, no, ich Problem.
Asta nu e profesia lui? întrebă ea.
Veni sora medicală. Costel se ridică și-i rosti numele. Ea zîmbi.
Costel îi dădu un bilet.
Is for you.
Ea îl vîrî în buzunar și spuse: Fratele dumneavoastră m-a invitat în România.

3

1

Alo, aveți nevoie de ajutor?
Nu!
Ați atins soneria, spuse vocea din spatele ușii.
Pe sonerie scria AJUTOR.
Am rămas multă vreme la toaleta Clinicii de recuperare și am citit anunțurile pînă ce propozițiile nu mai erau decît litere.
Cînd te obișnuiești cu cuvintele îți devin străine.

Vă rugăm să păstrați curățenia.

1. Lenjerie de pat și prosoape – în saci transparenți.
2. Diverse piese de lenjerie – în saci roșii.
3. Rufe de serviciu – în saci albaștri.

Pentru întrebări, adresați-vă, vă rugăm, doamnei Schifferdecker sau mie personal.
PS: Pernele și pilotele decedaților, vă rugăm, în sacul roșu.

Sacii erau mari cît un stat de om.

SACUL PENTRU DEȘEURI PERMANENTE

Ce se întîmpla cu sacul roșu?

Toaleta nu era folosită numai de vizitatori, ci și de pacienți. Oare și ei citeau aceste instrucțiuni?
Pe ciment, sub mașina de spălat zidită, erau oale de noapte și urinare. Așteptau să le vină rîndul la spălat.

Culoarele Clinicii de recuperare erau lungi. Cînd mătușa era spălată de sora medicală, urcam de la un etaj la altul.
Trezirea ora 6 și 30.
Munca face viața frumoasă.
Domnul Anton Engele.
Material de curățat.
Dacă viața devine complicată, rîsul te ajută să continui.
Doamna Klara Frischknecht.
Unde-s doi puterea crește.
WC Personal – Fumatul interzis.
25 de ani – Spital în regiune. Ziua ușilor deschise. Excursie la iarbă verde.
Terapie intensivă.
Coafură Sandra – Strălucire și intensitate pentru părul dumneavoastră lung.
A trăi înseamnă a respira.
Accesul interzis.
Domnul și doamna Eberle-Gut.
Lift pentru paturi.
Doamne, exiști în căldura pămîntului?
Arde – ce-i de făcut?

Dacă vrei să fii fericit o săptămînă, taie un porc.
Curs de tăcere.
Doamna Sophie Frei.
Gîndește pozitiv – trăiește pozitiv.
Ceremonia de doliu pentru doamna Erika Morgenbesser. Vă rugăm să participați în număr cît mai mare.
Înainte de toate, ordine!
Daruri raționale.
Dresuri.
Săpun, PH neutru.
Bomboane de tuse.
Urcatul scărilor – fitness gratuit.
Domnul Walter Erich Staub.
Fă-ți timp să fii fericit.

Cînd m-am întors, în cameră nu a intrat decît pielea mea, eu și frica nu mai încăpeam înăuntru.
Veghează-mă, spuse mătușa, altfel nu pot să dorm.
O apucaseră frisoanele. I-am pus un pulover pe cuvertură, un palton, două pături. Tremura.
Te iubesc, i-am spus.
Asta seamănă a despărțire, spuse ea, vino mai bine sub cuvertură. O să-i spunem lui Dumnezeu o poveste, altfel se supără cînd ajung la el.
Cu asta reușea să mă amăgească de fiecare dată.
Îi întîmpină pe toți personal?
Ce știu eu, nu-mi amintesc să-și fi luat rămas-bun de la mine. Mai toate lucrurile se petrec în absența noastră. Dumnezeu are o inimă plină de morți.

Mătușa m-a tras în somnul ei.

Pe o masă erau farfurii. Pe farfurii pantofi. Un bărbat în frac înainta pe role pe podea, burta lui avea roți. Pe chelie i se cățăra o furnică.
El se ridică, se înclină deasupra mesei și deschise gura.
Din bărbat începu să cearnă grîu.

Pămînt.
Fulgi de găină.
A cernut moartea pe pantofii mătușii.
Bărbatul a scos un cuțit din gură, i-a tăiat cerului un nor și l-a pus pe masă. Pe urmă a învîrtit un titirez. S-a auzit un cîntec de aniversare.

Gura mătușii s-a trezit din nou.
L-am visat pe Iisus, a spus, își vopsise obrazul în alb, ca să nu-l recunosc. Părul îi atîrna ca niște sfori. Trăgeam de ele. A deschis gura. Dinții lui erau cuțite. Am strigat, m-am strigat afară din frică.
Mătușa și-a ascuțit buzele, și-a lungit gîtul și și-a trecut mîna peste bărbie.
Pensează-mă, și pe bot, uite cum crește, nu vreau păr pe față.
Îmi întinse obrazul.
Unghiile îmi rămîn crescute-n carne, taie-mi-le. E aprinsă lumina ? Nu văd cine e în cameră. Costele ? Unde e ? Iar mi se urcă-n cap ? Îl dau pe ușă afară fără un dolar ! De ce a venit, mai bine merge la Taica Lazăr decît să vadă de mine ! Bandit, animal. Ia vezi unde mi-e geanta. Vrea să umble pe coclauri ? Îi smulg toți dinții din gură ! Gata cu țigările, cu berea, cu adidașii, cu medicamentele. Pe mine nu mă dau banii afară din casă !
Liniștește-te, sînt aici.
Pe tine nu te plătesc pentru asta ! Mătușa plîngea. Lacrimile ei erau singure.

Cînd mătușa plîngea, îmi cădea pielea de pe piept.

2

Rudele nu-l plăceau pe unchiul Petru, cînd mai trăia nimeni nu voia să-l primească în casă.
Mătușa știa pe de rost înmormîntarea unchiului Petru de pe video. Stătea lipită de televizor ca de o sobă.
După întoarcerea lui, burta unchiului Petru începu să crească.
Petru i-a devenit un fel de mamă morții, a spus Costel, moartea crește în el.
Mătușa a plecat în România.
Prea tîrziu, a spus Costel.
Unchiul Petru pomenea pînă în clipa morții lui de vizitele noastre la lebede.
Eu sînt Pata, unchiul Pata. Mai știi?
Costel l-a dus pe unchiul Petru la frații lui. A traversat România.
Și unchiul Petru voia să fie pus în mormîntul părinților.
I-am arătat lui Petru pentru ultima oară priveliștea, spuse Costel.
Am vorbit ca de obicei. Am plîns. Am rîs. Cred că am înnebunit în călătoria asta, nu mă mai pot opri din plîns. Petru ședea lîngă mine ca într-o excursie.
Trei zile a rămas unchiul Petru în casa unui frate, pe masă, acoperit cu foi de trandafir și crengi de castan. Ziua și noaptea Costel și

femeile au stat la priveghi, s-au rugat, i-au cîntat viața și au plîns. Și mătușa, și mama.

Pe video se puteau vedea mătuși, surori, verișoare și nepoate, așezate la rînd, în spatele mesei cu unchiul cel mort.
Uneori, cineva ridica mîna și și-o ducea la buze în semn de sărut-mîna.
Alteori, cineva ținea un copil în fața camerei.
Ne e dor de tine, vino să ne vizitezi. Dumnezeu e cu noi și te așteptăm.
Costel sta la picioarele prietenului său și-și ținea obrazul acoperit.
Pe perete, un covor cu dansatoare din buric și farfurii colorate, gătite cu ștergare.
Pe televizor, bunicii proaspăt căsătoriți, postați la perete în studioul foto.
Anii le șterseseră obrajii aproape de tot.

Patru bărbați duc sicriul deschis la biserică, conduși de Costel cu o cruce mare de lemn. ARTIST.
Un bărbat cu capacul sicriului.
Pe marginea drumului stau femei și aruncă haine pe stradă, peste care este purtat unchiul Petru. După aceea rudele strîng din nou darurile. Ce se dăruiește în numele mortului o să primească pe lumea cealaltă, spusese mătușa cînd împacheta. A golit

pivnița și podul și i-a dus unchiului Petru o mașină plină cu saci.

Sicriul în biserică.
Pe margini, lumînări lungi pe care erau înnodate ștergare de bucătărie.
Dantele albe pînă la pămînt. Un sicriu de spume.
Unchiul Petru în costum negru de duminică și teniși.
Obrazul albăstrui. O gură care nu e gură.
Mîinile în jurul unei cruci de ceară.
Maria, Iisus, îngerii, animalele de pluș.
O fotografie. Unchiul la aeroport cu trandafiri.
Monede. Pentru intrarea în cer.

Mătușa oprea mereu video-ul să vadă amănuntele.

Pe locul doi în topul preferințelor mătușii erau luptele. Un bărbat apucă un bărbat, ține bărbatul deasupra capului, aruncă bărbatul la podea. Bărbatul mort. Bărbatul sare pe fața bărbatului. Urale. Bărbatul se bate în piept. Urale. Ecranul în flăcări. Bărbatul mort se ridică. Urale. Bărbatul se desprinde din corzi și se lasă cu toată puterea pe bărbat. Urale. Urale. Jocuri de artificii.
Din bazinele mici ale bărbaților țîșneau picioarele, pieptul și brațele lor unse cu ulei. Chiloți și brățări din paiete. Vene ca viermii sub piele. Pe gît purtau capete ca niște stafide. Pe ușa camerei ei mătușa ținea un afiș cu un asemenea bărbat.
Rolf gigantul.

Pe locul trei în topul preferințelor mătușii erau telenovelele sud-americane, în care fata sclavă îl seduce pe stăpînul casei. Pe fotoliul de catifea ședea șeful de gară și cînta. Cîntecele lor sunau ca rănile. Aerul se umpluse de ele. Membrul unchiului crescuse pînă ieșise din pantalon și se strecura printre mobile să ajungă la iubiții lui.

Mătușa l-a numit pe bărbatul ei pînă la urmă puiuțul meu. Uneori, ochii îi străluceau cînd rostea vorba asta. Cînd o vizita la Clinica de

recuperare spunea: A venit puiuţul meu să mă facă bine.
Uneori, faţa ei nu avea ochi.
Trebuie să mă înţelegi, spuse unchiul, e mult mai bătrînă decît îţi închipui!
Nu vreau să ştiu, am spus.
Mătuşa nu mi-a spus niciodată vîrsta ei. Nici eu nu am întrebat-o. În fiecare an sărbătoream aceeaşi zi de naştere. Cu cît îmbătrînea, cu atît mi se părea mai tînără. Dar mai goală. De parcă se împuţina.

3

Înainte ca mătușa să moară, a uitat și cuvintele. Nu mai rămăseseră în ea decît resturi din ele. Părțile părăsite se chirceau pînă se uscau de tot.
Hai, trage-mă!
Trage-mă!
Hai!
Spunînd asta, își ridica brațul spre tavan. Dacă voiam s-o salt în sus, spunea: Nu tu, lasă-mă, lasă-mă.

Ce facem, m-a întrebat unchiul pe coridorul Clinicii de recuperare.
O ducem acum cu avionul acasă ; e mai ieftin. Pentru morți costă mai scump.
Pe mine să mă întrebi, spuse mama, sînt sora ei, o ducem acasă, acolo sînt și părinții noștri.
Mai bine să moară în liniște, spuse el.
Trebuie să fie îngropată ortodox, spuse ea, altfel nu ajunge la Dumnezeu.
Și planta participa la discuție, frunzele ei vorbeau cu aerul din gura mamei.
O îngropăm aici, spuse unchiul. Mormîntul e gratis și are flori și vara și iarna. Banii de drum îi economisesc mai bine pentru asta.
În ochii mamei se făcu noapte.
Vinde locuința de vacanță, spuse ea, ca să-ți plătești călătoria. Ce faci cu locuința aia fără femeie, sau te gîndești să te recăsătorești, vrei să economisești la înmormîntare pentru nuntă ? Știu ce bijuterii are mătușa, ceasul de aur vrea să mi-l dea mie, cele două mantouri de blană și...
Umplea cu vorbele ei coridoarele Clinicii de recuperare. Cuvintele o făceau cînd bătrînă, cînd tînără, îi dădeau, de la o frază la alta, un obraz nou.

Brațele mele se desprinseră din articulații și se prăbușiră la pămînt, lîngă pantofii bleumarin cu stele de argint.

Poartă cerul pe picioare, mi-am spus.
Ce?
Nimic.
Nu vorbești niciodată cu mine, sînt mama ta, înțelegi asta?
Aici măcar ne are pe noi, spuse unchiul, cine să se ducă la mormîntul ei în România, dacă nu mai trimite bani?
Purta un costum gri-deschis cu cămașă roz. Cu cît e mai sigur că mătușa moare, cu atît se îmbracă el mai sărbătorește, mă gîndeam eu cu gîndurile mamei. Ori s-a și îmbrăcat pentru înmormîntare? Deodată l-am văzut zăcînd în sicriu cu mătușa în brațe. Îi pun o poză de-a lui în sicriu, a spus mama. Am eu grijă să fie acolo cu ea în groapă. Biserica e la mine după colț. Dacă se recăsătorește, îl blestem!
Pe coridorul Clinicii de recuperare trăsăturile unchiului fugeau în toate părțile.

La talcioc am cumpărat o cursă ruginită.
Arăta ca o gură căscată.
Am numit-o SUPORT PENTRU STRIGAT
și mi-am imaginat un prospect pentru strigat.

1. Suportul pentru strigat se introduce în gură.
2. Buzele se fixează pe suportul pentru strigat.
3. Se apasă cu degetul mare înăuntru.
4. Se strigă.

La sfîrșit, ea nu a strigat. A gemut.
Pe urmă a înghițit.
Și n-a mai spus nimic?
Nu.

Fiecare mort îi aduce lui Dumnezeu ultima suflare, spune Costel. În această suflare Dumnezeu poate să citească viața acelui om ca într-o carte.
Biblioteca lui Dumnezeu e un raft plin cu suflări.

4

Unchiul răscolea în geamantanul lui diplomat, care avea o închizătoare aurită cu cifru ; cordonul rochiei de înmormîntare lipsea, Costel era de vină.
Unchiul trebuie să găsească cordonul rochiei de înmormîntare. Să strîngă lucrurile din dulap. Să-i aducă mătușii, de acasă, o pereche de chiloți. Să parcheze mașina în fața casei. Să-i pună nevesti-sii proteza de la picior ? Bijuterii, nu are voie să se prezinte în fața lui Dumnezeu fără aur.
Trebuie să comande un certificat de deces scutit de taxe. Secția : Cazuri de deces.

Să anunțe imediat Secția de inventariere.
Măsuri de prevedere : nu.
Parcela unde se află groapa : nou.
Confesiune : alta.

Pagina 2 din 3 :
Alegerea gropii.
Comanda pentru cruce de lemn.
Muzică la orgă : 128 Fr.
Înmormîntare : gratuită.
Pernă : 22,00 Fr.

Costel stătea cu brațele întinse în fața șifonierului. Îi întindea unchiului geanta mătușii.

Uite, aici sînt bani, ia-i, altfel dispar, eu nu m-am atins de nimic.
Doamna mama a spus că în geantă sînt bani, ia-i.
Costel avea vînt în gură, cuvintele lui erau purtate prin toată odaia.
În geantă era o pungă de plastic, în pungă un portmoneu, în portmoneu 10 dolari, 20 de franci elvețieni, 5 000 lire.

Trebuia să-i cumpăr regulat sorei medicale un parfum, îngrijitorului un pachet de țigări, doctorului o sticlă de vin.
Soră, vă rog să primiți un dar, spuse mătușa. Pentru cînd ieșiți cu soțul în oraș.
Nu îi mai cadorisi pe toți, asta e meseria lor.

Mă omoară, mă otrăvesc! Păstrează-le. Cînd am să ies de aici, le duc la analiză.
Mătușa scuipase tabletele într-o batistă, se făcuseră un ghemotoc.
Dar ești tratată de doctori, am spus.
Ce dacă, păstrează-le! Mă duc la un medic, îi bag pe toți la pușcărie!

5

Maria și mătușa m-au privit cu trei ochi. Din stînga și din dreapta Mariei zburaseră îngerii. Se udaseră de lacrimile mamei, care își ascunsese fața la pieptul mătușii și plîngea acolo pe burta ei.
Mătușa avea o burtă plină de lacrimi.
Mă priveam din ochii mătușii.
Picioarele ei se răciseră.
Mîinile.
Fața.
Conturul mătușii dispăruse.
Din pieptul ei răzbătea căldura.
M-a tras la ea.
Am pus piept peste piept.
Obraz peste obraz.
Dacă săruți un mort, săruți toți morții, am spus.
Am inspirat-o în mine.
Căldura ei. Chipul ei. Chipul meu se transforma în chipul ei.
Căldura mi-a amintit de un vis.
Am vizitat-o pe mătușa într-o cameră sub cerul liber. Pe jos creștea iarbă. Discutam cu mătușa într-o limbă fără limbă. Mergeam una lîngă alta, îmbrățișîndu-ne, contopindu-ne. Pereții camerei se mișcau, deschideau alei de plimbare. Mătușa mă însoți la un copac pe care stătea o pasăre. Sub copac stătea un leu.

Leul așteaptă pînă cade pasărea, spuse mătușa.

Grăbește-te, spuse unchiul, sicriul e comandat. O s-o ia de îndată.
Căldura mătușii pătrundea în pielea mea.
Ca o voce, o voce din carne.
Îmi amintea de un vis.
Costel a pus rochia de înmormîntare pe masă.
Mama și rudele plîngeau în receptor.
Mă lipeam de pieptul mătușii și-i luam în mine ultima căldură.

Cînd îngrijitorul și cu mine am rămas singuri în cameră, i-am scos mătușii legătura albă de tifon și i-am fotografiat fața.
Pe urmă, îngrijitorul trase patul în mijlocul camerei și o întoarse pe mătușa pe o parte.
Nu trebuie s-o spălăm, spuse el, dar s-ar putea să iasă vînturi. E normal. Vă rog, țineți-o de umeri și de bazin.
Expresia ei se schimba cu fiecare mișcare.
Mătușa îi arăta la despărțire fețele ei. Cele familiare și altele foarte noi. Și mereu un obraz de sugar se strecura între o față și alta.
Am ținut-o, în timp ce îngrijitorul a vîrît o folie de plastic sub mătușa. Sub spatele ei se strînsese căldura ca sub o piatră.
I-am scos cămașa și a întins-o din nou pe spate. Pielea îi era jupuită pe tot corpul.
Piciorul tăiat arăta ca un ciot.
E mai bine așa, spuse îngrijitorul.
Cînd nu ne mai vine nimic în minte, rostim asemenea fraze, mi-am zis.
E mai bine așa.
Arată împăcată.
Acum s-a mîntuit.
Nu sînt de acord cu asta, am spus.
Nu avem nevoie de chiloți, spuse el, folosim hîrtie, așa sună regulamentul.

Cuvînt lămuritor

Pentru Aglaja Veteranyi scrisul era un mijloc de a înfrunta această lume, scrisul era calea prin care căuta să-și găsească un loc într-o lume mai bună. Și se pare că i-a reușit. *De ce fierbe copilul în mămăligă* nu a fost numai un succes de librărie: critica și colegii i-au adus osanale. Iată ce scrie Peter Bichsel: „Aceasta e cea mai uluitoare carte pe care am întîlnit-o în ultimii ani. (...) Aici scrie o artistă de pe sîrma cea mai de sus, iar eu o privesc de jos cu răsuflarea tăiată".

De ce fierbe copilul în mămăligă este un text cu o coloratură intens autobiografică. La întrebarea pusă în acest sens – și receptată de Aglaja Veteranyi ca o indelicatețe – a răspuns în maniera ei tipică: „Și fantezia e autobiografică". Cartea vorbește despre povestea unei fetițe crescute într-o familie de circari. Mama este femeia care atîrnă de păr, tatăl e clovn și vrea să turneze filme, pînă la urmă își părăsește familia. Călătoresc prin toată lumea și totuși orizontul nu depășește cu mult vagonul-locuință. La sfîrșitul cărții, fetița simte că trebuie să existe ceva mai mult îndărătul granițelor care îi marcaseră pînă acum universul. Acest mai mult, acest altfel și l-a cucerit Aglaja Veteranyi prin scrisul ei și tiparul nici nu se uscase bine în prima ei carte cînd

a început-o pe a doua. Cum spuneam, scrisul a fost pentru ea o formă de a înfrunta lumea și a și-o însuși : nenumăratele ei carnete de însemnări și fragmente de text o mărturisesc. În ultima ei carte urma să fie vorba despre o femeie adultă prinsă într-un fapt de viață, apropiat celui trăit de autoare, și care încearcă să se orienteze în relația tensionată dintre familie și propriul ei proiect de viață. Exact această tensiune a marcat și viața Aglajei Veteranyi, iar moartea mătușii ei, una dintre cele mai importante și apropiate ființe, a lovit-o din plin. Experiența pierderii unui om drag s-a instalat curînd în centrul noului ei roman. Moartea, însă, sau cel puțin amenințarea morții, a fost dintotdeauna unul dintre laitmotivele ei, niciodată sumbru și apăsător, ci mai degrabă plin de umanitate și purtînd amprenta unui umor negru. Acest umor și acest sentiment de umanitate au fost ceea ce toţi cei care au cunoscut-o pe Aglaja Veteranyi au prețuit și iubit la ea. Ele îi animau textele și făceau din fiecare lectură un eveniment. Nu știu dacă un roman de debut a mai atras vreodată după el un asemenea șir de manifestări în public ca această „mămăligă“ pusă și în scenă la Zürich și Stuttgart. Ceea ce exprima în text sub forma unui umor negru se revărsa în sentimentele și simțurile ei, în cele din urmă, ca o grea melancolie, o melancolie căreia nu i-a putut face față : la începutul acestui an, Aglaja Veteranyi s-a sinucis. Aproape pînă la sfîrșit a continuat să scrie la cartea ei. În primăvara lui 2001, a spart buba, dacă se poate spune așa, adică și-a găsit, după îndelungi prelucrări și

discuții, modalitatea de a-și pune povestea pe hîrtie. A renunțat la persoana a treia, pentru care optase la un moment dat, ca să se întoarcă la confesiunea directă, la persoana întîi. Moartea mătușii a devenit în viziunea ei cadrul care îi permitea o privire retrospectivă asupra unei vieți care trebuia acceptată ca realitate și din care putea, doar în felul acesta, să se închege ceva nou.

Cînd Aglaja Veteranyi a încheiat textul de față, avea diferite idei cu privire la ceea ce ar mai fi fost de adăugat și totuși trebuie să fi simțit că, de fapt, lucrarea era terminată. Totul s-a spus, totul e la locul lui – așa ar putea să meargă, parcă ar vrea să ne spună, în ultima ei versiune, pe care a scos-o încă o dată la imprimantă, făcînd apoi numeroase corecturi de mînă. Printre altele, a mai introdus pasajul cu arhiva lui Dumnezeu în care se află ultimele suflări, pasaj care dă și titlul volumului : tot pe o listă scrisă de mînă este șters titlul inițial. *Raftul cu ultimele suflări* e încercuit și scos clar în evidență.

Dintr-o notă mai veche se poate deduce că a fost dorința ei ca acest text și altele indicate de ea să fie introduse, iar semnatarul acestor rînduri și redactorul de carte Werner Löcher-Lawrence să se ocupe de felul în care va arăta cartea.

Textul publicat aici a fost preluat în forma în care l-a predat autoarea și publicat ca atare după multe discuții prealabile, cum am mai spus. Doar unele greșeli evidente au fost corectate și împărțirea pe părți și capitole, neprevăzută de autoare, s-a făcut după modelul din *De ce fierbe copilul în mămăligă*.

„Așa ar putea să meargă“, trebuie să-și fi spus Aglaja Veteranyi, și ne-a făcut tuturor cu acest text un ultim dar neprețuit.

München și Zürich, aprilie 2002

Werner Löcher-Lawrence și Jens Nielsen

Un testament literar

Înainte de a părăsi această lume în urmă cu aproape doi ani, avîntîndu-se în apele reci ale lacului Zürich, într-o noapte de început de februarie, autoarea romanului *De ce fierbe copilul în mămăligă* le-a dăruit admiratorilor cartea intitulată *Raftul cu ultimele suflări*.

Titlul ales are rezonanța unei amare premoniții, dar și tonalitatea unei nezdruncinate profesiuni de credință. Cei care au cunoscut-o foarte bine pe Aglaja Veteranyi știu că pentru ea scrisul a fost un mod suveran de a înfrunta cu virtuozitate potrivnicia sorții, de a-și cîștiga un loc mai bun sub soare.

Acest al doilea și ultim roman al Aglajei este însă și un testament literar, „procesul verbal" anticipat al unei morți premeditate, un strigăt de durere în fața vidului despămîntenirii și al pierderii identității. Prin forța talentului ei literar, Aglaja Veteranyi își articulează o a doua, inconfundabilă identitate, care ne surprinde tocmai prin autenticitatea ei, prin caracterul ei spectaculos. Așa cum nota un critic literar german, „ea scrie de pe sîrma cea mai de sus, iar eu o privesc de jos cu răsuflarea tăiată".

Răsuflarea pare a fi dintru început o emblemă a scriiturii Aglajei Veteranyi, o figură matricială,

generînd substanța celor două romane pe care ea le-a dăruit posterității, cărți care și-au aflat pe dată locul, în același timp sigur și singular, în rafturile unei biblioteci perene.

Prețul acestei performanțe este imens și dureros: printr-o miraculoasă transfuzie autodevastatoare, Aglaja Veteranyi și-a turnat picătură cu picătură propria-i viață în paginile cărților ei. Deloc întîmplător, într-un interviu publicat într-o revistă literară elvețiană, ea mărturisea că va putea scrie doar atîta vreme cît va rămîne vulnerabilă.

Cel de-al doilea roman al autoarei este așadar și jurnalul pierderii treptate a vulnerabilității, printr-o exacerbare a sensibilității dincolo de limitele suportabilului. Este o carte care, prin violența imaginilor, ar putea sta alături de *Le Chant de Maldoror*. Este un roman care atestă aproape documentar acel tip de ruptură definitivă, de sinucidere prin care Rimbaud a putut deveni, după abandonarea definitivă a poeziei, traficant de arme…

În pofida candorii, dar și a cruzimii imaginilor, cînd învolburate ludic de filonul suprarealist, cînd dresate de logica paradoxurilor, Aglaja Veteranyi dă de înțeles încă de la primul roman că biografia ei stă sub semnul lui Thanatos, al morții. Titlul primei cărți, un fel de *Bildungsroman* negativ, este, în sine, unul rău prevestitor. Abia al doilea și cel de pe urmă roman al Aglajei dezvăluie grozăvia uciderii copilăriei, a violentei înăbușiri a candorilor infantile, intens tematizate.

Crima se comite în cel dintîi roman nu prin „aruncarea copilului în mămăliga ce fierbe“, ci

prin promiscuitatea, prin sfîșierea și hărțuirea din interior a unei familii în captivitatea pe care i-o impun rătăcirile ei prin lume, conviețuirea într-o rulotă de circ, după fuga eliberatoare din România comunistă.

În al doilea roman ne este dat să aflăm că Aglaja era sortită morții încă din pîntecele mamei, că fusese un copil nedorit ; secvența tentativei de avort, descrierea acestui asasinat ratat este una dintre cele mai dramatice din cuprinsul celor 127 de pagini (în ediția germană) care alcătuiesc laolaltă documentul literar al unei autoflagelări catarctice culminînd cu saltul final în neant.

Rafturile cu ultimele suflări este o carte care nu se citește ușor. Structurat în trei părți, cu rigoarea care ne trimite cu gîndul și la suflul tragediilor antice, romanul are pe alocuri inflexiunile unui bocet ancestral. Agonia și decesul iubitei mătuși Reta (afectiv, adevărata mamă a autoarei) sînt descrise într-un registru în care se scurtcircuitează candoarea poetică cu grotescul și macabrul, comicul cu tragicul, tandrețea cu cinismul… Între prima și ultima parte a romanului, capitolul median, avînd o puternică încărcătură autobiografică, catalizează sensurile textului și modelează dinamica „narațiunii“. Istoria familiei este derulată, punctată, cînd liric, cînd prozaic, în secvențe în care se condensează amintiri, întîmplări, senzații… Din text nu lipsesc pe alocuri amprentele unor imagini din prima carte a Aglajei, fixate în tonalități sumbre, reci. Un singur exemplu : exact la mijlocul romanului, autoarea trasează în numai cîteva fraze, de o densitate

afectivă aproape insuportabilă, întreaga ei dramă existențială.

Mătușa muribundă, a cărei agonie face obiectul primei părți a romanului, neputînd avea copii, îi sugerează eroinei ideea că pîntecele i-ar fi fost un frigider în care copilașii nenăscuți zăceau congelați. Pentru a se naște, ei trebuiau transferați în uterul mamei… chiar și fără voia acesteia. De aceea, mama ar fi încercat să se descotorosească de pruncul nedorit prin împunsături de andrea. Agil, viitorul copil de circ scapă totuși cu viață, ghemuindu-se în uterul mamei, făcîndu-se mai subțire decît „andrelele ucigașe". Tulburătoarea interferență a simbolurilor nu camuflează, ci scoate în evidență componenta autobiografică a acestui roman „liric". După venirea ei pe lume, micuța ar fi fost multă vreme lipsită de păr pe cap, de gene și sprîncene, iar părul, atunci cînd i-a crescut, nu s-a putut „decide" pentru vreo culoare.

Să fi purtat oare Aglaja tocmai de aceea pretutindeni năstrușnica tichie cu care o reîntîlnim și în fotografii, mascotă și fetiș, grotescă ripostă dată de fiica neiubită fabuloasei podoabe capilare a mamei care, sub cupola circului, își făcea acrobațiile „atîrnată de păr"? Ochii Aglajei au luat, însă, așa cum povestește ea, culoarea ochilor mătușii, avînd o bizară luminozitate și transparență.

Autoportretul, schițat cu o mînă sigură, este ancorat în limbul ce desparte viața de moarte. Refuzul de a fi fiica propriei mame se transformă într-o temă cu variațiuni pe parcursul romanului. Ideea că în pieptul ei ar bate o a doua inimă a mamei îi este cu totul neplăcută eroinei, deși mama

era frumoasă „ca Bambi“, motiv pentru care putea fi „doar privită, nu și iubită“. Sentimentul acestei culpe afective este omniprezent, marcat de teama de a fi ucisă chiar de privirea frumoasă a mamei, în cazul în care aceasta ar afla că nu ea, ci sora muribundă este cea mai iubită ființă…

Criza de identitate este dublu marcată : de carența de iubire din partea mamei și de exil. „Concepută“ la Cracovia, potrivit spuselor părinților, născută la București, ea este o „valahă“. Imediat însă după acest reper identitar, urmează întrebarea „dar ce este o valahă“ ?

Etapele pribegiei unei familii de artiști de varieteu și circ – ale căror fotografii, numeroase ca și filmele video turnate cu cele mai diverse ocazii, botezuri, nunți, înmormîntări, seamănă invariabil tot cu numere de circ – sînt evocate dintr-o perspectivă diferită de cea din primul roman.

În *Raftul cu ultimele suflări* mecanismul distrugerii și autodistrugerii, al descompunerii funcționează lent și fără greș. Semnalmentele acestor „involuții“ și „mutilări“, odată ajunse la suprafața textului, se înlătură rapid, rotindu-se într-o spirală ce duce spre moarte : autoarea și-a lăsat apendicele în Cehoslovacia, amigdalele la Madrid, ajunsă la Zürich se dedă zilnic unor exerciții de sinucidere, transcrise în tonul imparțial al unor procese verbale, pentru ca imediat după aceea morțile imaginare se fie reduse la formula „dar înainte de toate, mor de mama mea“. Sintagma răstoarnă dintr-o dată funcția mamei, transformînd-o din genitoare benefică într-un agent letal,

malefic, precum foamea, setea sau frigul, ori bolile și suferințele „de care se poate muri...“.

Cît despre exil, el este asumat dintr-o perspectivă cu totul singulară.

Sedentarismul acționa asupra mamei și a soțului ei, luat „de pe drumuri“, întocmai ca o boală spastică. Pe fiica neiubită, sedentarismul o calmează, îi aduce liniștea, o face să vorbească „mai încet“, să meargă „pe vîrfuri“, să gîndească „în șoaptă“, să-și învăluie gîndurile „în tăceri“...

Față de febrilitatea cu care familia acumulează bunurile pămîntești, ca un fel de antidot la sărăcia îndurată în România, calmul autoarei (alias al eului narator) este receptat drept pasivitate absolută. Criza identitară devine paroxistică în situațiile în care familia, măcinată de rivalități interne și zgomotoase, se vede exclusă prin comportament și origini de mediul aseptic și „civilizat“ din Elveția, o țară în care pînă și „clipitul pleoapelor costă bani“.

Povara originii „românești“ resimțită de membrii familiei proaspăt naturalizate este exprimată direct cu prilejul unei dispute în care participanților li se cere să fie mai discreți, fiindcă „vecinii ne iau pe toți drept români“!

Scena culminează cu episodul istoricului decembrie 1989, cînd familia și-a petrecut timpul în fața televizorului. Revoluția română este prezentată peste tot „la fel“ – scrie Aglaja Veteranyi – concretizînd cadrul prin propoziții scurte, eliptice, de predică: o cameră, o masă, un bărbat, o femeie. Autointitulatul geniu al Carpaților și Mama tuturor copiilor, un bărbat cu pușcă, o femeie strigă.

Reprodusă vizual, dar fragmentar, realitatea dobîndește dintr-o dată un caracter virtual pe care textul îl și exprimă fără echivoc, consemnînd „schimbarea de cadru“ ca și cum „cameramanului i s-ar fi terminat filmul“... exact în momentul execuției celor doi.

Secvența următoare a evenimentelor „istorice“, prin felul în care este „redată“, amintește de stilul în care un patolog, examinînd calm un cadavru fără a se înduioșa de soarta avută de cel care a sfîrșit pe masa de disecție, are capacitatea de a privi din cînd în cînd și la cele ce se petrec în jur...

Vizionînd la televizor filmul arestării dictatorului și a soției sale, a procesului-farsă care le-a fost intentat, apoi imaginile celor două trupuri neînsuflețite, ciuruite de gloanțe, prăvălite sau poate „așezate“ la temelia unui zid, familia eroinei nu pare a fi prea impresionată, de vreme ce discuțiile sînt purtate nu numai în jurul uciderii dictatorului și a soției sale, ci au ca obiect și formalitățile de încetățenire sau pașaportul mătușii. Profitînd de „excitația generală“, eroina părăsește definitiv locuința mamei.

Legăturile familiei cu foștii compatrioți se desfășoară la nivelul derizoriului absolut, evidențiat mai ales de comportamentul mamei și al mătușii față de cei sosiți din țară : românii săraci trebuie evitați, sînt țigani ; bogătașii trebuie și ei ocoliți, au venit „goi pușcă“ și acum „se dau mari“, iar autohtonii (elvețienii, n.n.) de asemenea, căci sînt „străini“. După descrierea acestui sindrom al inadaptabilității, în textul romanului sînt menționate

cîteva dintre cadourile aduse de cei „de acasă“, sosiți în vizită la rudele și prietenii din Apus: cărți poștale cu atracțiile turistice ale României, poeziile lui Eminescu. Dar, ghinion: eroina romanului nu vorbea românește, pe atunci... Avea însă un geamantan plin de scrisori, de fotografii, de felicitări și de rețete medicale, un geamantan „mare cît o țară“.

O țară de care Aglaja Veteranyi nu s-a putut despărți, o țară pe care a purtat-o cu sine în lume, suferind „de ea“, căutînd-o.

Aglaja Veteranyi visa o Românie imaginară, pierdută, o regăsea în formele elementare ale unor mărci identitare arhetipale: în gusturi, mirosuri, gesturi. În primul ei roman descrie mirosul „de acasă“ ca fiind cel din rulota în care mama cocea vinete, fără a deschide ușa, pentru ca mirosul „să nu se risipească“.

În paranteză fie spus, astfel de indicii ale identității sînt frecvent reperabile în ceea ce s-ar putea numi „literatura de exil“. Cea mai convingătoare dovadă am aflat-o pînă acum într-un roman epistolar al unei alte scriitoare, plecată și ea din România – Sanda Nițescu. În cartea intitulată *Un fir de mărar și cerul albastru* sînt aduse elogii „proustiene“ produselor culinare, între altele, mămăligii și vinetelor coapte. Exemplele pot continua și ele se află la îndemîna multor cititori din Occident care au parcurs scrierile unor autori străini, emigrați. Sporite în ultimii ani, aceste cărți, romane, nuvele, proze scurte (de pildă, cele ale lui Carmen-Francesca Banciu sau romanele

lui Cătălin Dorian Florescu ori Peter Rosenthal) alcătuiesc ceea ce s-ar putea numi literatura de imigrație, autorii optînd pentru limba țării de adopțiune. Pînă la spargerea zidului lingvistic, pînă la strigătul de durere, așa cum ni-l face auzit în ultimul ei roman Aglaja Veteranyi, gîndurile autorilor „rămîn învăluite în tăcere".

Tragic și deloc întîmplător, această cea de pe urmă carte a Aglajei debutează cu descrierea unui ritual tipic românesc al înmormîntării: fierberea colivei, trecerea prin mai multe ape a boabelor de grîu, fiecare din cele „nouă ceruri" reclamînd o altă spălare. După consemnarea acestor proceduri, autoarea face pe neașteptate saltul în poetic, traversînd registrul senzorial. Astfel, ea afirmă că a înțeles „limba mamei prin mirosuri" și apoi că prin fereastră „cerul privea direct în oală".

Pregătirea colivei are o funcție consolatoare. Ea o face pe eroina romanului să „uite plînsul". Însă, așa cum un alt personaj al romanului – unchiul Costel – avertizează, nu tot ceea ce poate fi uitat dispare. La sfîrșitul romanului este citată o cugetare a acestui unchi mucalit de felul lui care, precum luntrașul Caron ce trece sufletele morților dincolo de Styx, îi amintește nepoatei că fiecare mort aduce Celui de Sus ultima lui suflare (…) în care Dumnezeu „citește" viața acestuia ca într-o carte, „biblioteca lui Dumnezeu" fiind un „raft plin cu suflări…".

Într-o civilizație în care tema morții este tabuizată și aseptizată, ultimul roman al Aglajei Veteranyi reprezintă, dincolo de mărturia unui

talent literar cu totul ieșit din comun, mărturia unei nealterate omenii. O calitate pe care o evocă și cei doi prieteni ai autoarei, citați în epilogul romanului, primit cu pioasă admirație de critica literară din Apus. Unii cronicari au evocat și amintirea de neuitat lăsată de lecturile publice ale Aglajei, fiecare dintre acestea fiind „un eveniment“ și în același timp un „experiment“ reușit și cîtuși de puțin „ieftin“... relevînd și talentul dramatic al autoarei (care a fost fondatoarea, între altele, a unui teatru „experimental“, la Zürich).

Rar s-a mai întîmplat ca un roman de debut să fi fost abordat de cititor și printr-un lanț impresionant de lecturi publice, așa cum s-a întîmplat cu prima carte a Aglajei, *De ce fierbe copilul în mămăligă*. Adaptat deja de două ori, la Zürich și la Stuttgart și, cu mare succes, după cîte mi-a fost dat să aflu, la Teatrul Odeon din București, romanul a avut în cele din urmă și un destin scenic...

Nu mi-aș fi închipuit niciodată că prima oară cînd am întîlnit-o pe Aglaja Veteranyi, într-o seară ploioasă de noiembrie, la librăria Bittner din Köln, avea să fie și ultima, că primul interviu în limba română pe care ea mi-l acordase atunci, publicat și în paginile *României literare*, avea și el să fie ultimul, că acestei mari speranțe a literaturii elvețiene contemporane nu-i va fi fost dat să revină în țară, așa cum își dorise, pentru a asista la lansarea traducerii în limba română a primului ei roman sau a punerii lui în scenă. Și nici nu mi-am putut imagina că al doilea roman,

la care-mi mărturisea că scria, comparîndu-l cu o „casă goală, încă nemobilată“, va fi și cartea ei cea de pe urmă.

Rodica Binder
Iulie 2003, Köln

Cuprins

În colecția **Biblioteca Polirom**

au apărut:

Honoré de Balzac – *Proscrișii și alte povestiri din* Comedia umană
Émile Zola – *Prada*
Mihai Eminescu – *Opera poetică*
A.S. Pușkin – *Talismanul* (poezii)
Nikos Kazantzakis – *Zorba Grecul*
F.M. Dostoievski – *Idiotul*
Konrad Lorenz – *Și el vorbea cu patrupedele, cu păsările și cu peștii. Așa a descoperit omul cîinele*
Gustave Flaubert – *Doamna Bovary*
Boris Pasternak – *Doctor Jivago*
Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit – Corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle
Jean-Paul Sartre – *Adevăr și existență*
Rainer Maria Rilke – *Elegiile duineze. Sonetele către Orfeu*
Rabindranath Tagore – *Gitanjali. Jertfa lirică*
Dante – *Divina Comedie*
Jean-Paul Sartre – *Carnete dintr-un război anapoda*
Oscar Wilde – *Decăderea minciunii. Eseuri*
Miguel de Cervantes – *Nuvele exemplare* (2 vol.)
Miguel de Unamuno – *Trei nuvele exemplare și un Prolog*
Ernst Jünger – *Cartea ceasului de nisip*
Sławomir Mrożek – *Povestiri 1990-1993*
N.V. Gogol – *Opere 1* (*Serile în cătunul de lîngă Dikanka*, *Mirgorod*)
N.V. Gogol – *Opere 2* (*Povestiri din Sankt-Petersburg*, *Revizorul*, *Căsătoria*)
N.V. Gogol – *Opere 3* (*Suflete moarte*)
Oscar Wilde – *Portretul lui Dorian Gray*
D.H. Lawrence – *Amantul doamnei Chatterley*

Honoré de Balzac – *O afacere tenebroasă*
David Lodge – *Schimb de dame*
F. Scott Fitzgerald – *Blîndețea nopții*
Mihail Bulgakov – *Cupa vieții*
Salman Rushdie – *Rușinea*
Saul Bellow – *Ravelstein*
A.P. Cehov – *Stepa și alte povestiri*
J.D. Salinger – *Nouă povestiri*
Ian McEwan – *Amsterdam*
Andreï Makine – *Crima Olgăi Arbelina*
Jonathan Coe – *Casa somnului*
J.D. Salinger – *De veghe în lanul de secară*
John Fowles – *Iubita locotenentului francez*
David Lodge – *Ce mică-i lumea!*
José Saramago – *Toate numele*
Peter Ackroyd – *Documentele lui Platon*
D.H. Lawrence – *Fii și îndrăgostiți*
F. Scott Fitzgerald – *Marele Gatsby*
Antonio Tabucchi – *Capul pierdut al lui Damasceno Monteiro*
Ernst Jünger – *Grădini și drumuri*
I.S. Turgheniev – *Prima iubire*
Mika Waltari – *Etruscul*
David Lodge – *Meserie!*
Bernhard Schlink – *Cititorul*
Max Frisch – *Homo faber*
Dino Buzzati – *Deșertul tătarilor*
Andreï Makine – *Testamentul francez*
F.M. Dostoievski – *Nopți albe și alte microromane*
Kazuo Ishiguro – *Rămășițele zilei*
Honoré de Balzac – *Femeia părăsită. Scene din* Comedia umană
Saul Bellow – *Trăiește-ți clipa*
John Fowles – *Colecționarul*
A.P. Cehov – *Logodnica și alte povestiri*
William Shakespeare în colaborare cu John Fletcher – *Doi veri de stirpe aleasă*
Haruki Murakami – *Pădurea norvegiană*
Colm Tóibín – *Povestea nopții*
Julian Barnes – *Anglia, Anglia*
Ismail Kadare – *Generalul armatei moarte*

José Saramago – *Pluta de piatră*
William Trevor – *Citindu-l pe Turgheniev*
Erico Verissimo – *Incident la Antares*
Aglaja Veteranyi – *De ce fierbe copilul în mămăligă*
David Lodge – *Terapia*
Max Frisch – *Eu nu sunt Stiller*
Amélie Nothomb – *Igiena asasinului*
George Orwell – *Ferma Animalelor*
Michael Ondaatje – *Obsesia lui Anil*
J.D. Salinger – *Dulgheri, înălțați grinda acoperișului* și *Seymour: o prezentare*
Luis Sepúlveda – *Bătrînul care citea romane de dragoste*
Dino Buzzati – *O dragoste*
D.H. Lawrence – *Fata pierdută*
Umberto Eco – *Numele trandafirului*
J.D. Salinger – *Franny și Zooey*
Muriel Spark – *Lorzi și complici*
August Strindberg – *Singur*
Birgitta Trotzig – *Vieți duble*
Daniel Pennac – *La căpcăunii veseli*
Daniil Harms – *Mi se spune capucin*
Boris Pasternak – *Sub înaltă protecție*
Salman Rushdie – *Ultimul suspin al Maurului*
Ángeles Mastretta – *Răpește-mi viața*
Günter Grass – *În mers de rac*
George Orwell – *O mie nouă sute optzeci și patru*
Amélie Nothomb – *Uimire și cutremur*
Lawrence Durrell – *Cvartetul din Alexandria. Justine*
Iris Murdoch – *Clopotul*
Voltaire – *Dicționar filosofic*
Italo Calvino – *Castelul destinelor încrucișate*
John Fowles – *Magicianul*
Ian McEwan – *Grădina de ciment*
Dai Sijie – *Balzac și Micuța Croitoreasă chineză*
Christa Wolf – *Medeea. Glasuri*
Russell Banks – *Dulcea lume de după*
Lawrence Durrell – *Cvartetul din Alexandria. Balthazar*

Saul Bellow – *Darul lui Humboldt*
Vladimir Nabokov – *Lolita*
Aldous Huxley – *Minunata lume nouă. Reîntoarcere în minunata lume nouă*
Helen Fielding – *Jurnalul lui Bridget Jones*
I.S. Turgheniev – *În ajun. Fum*
Paul Auster – *Tombuctu*
F.M. Dostoievski – *Demonii*
Malcolm Lowry – *Sub vulcan*
Charles Bukowski – *Femei*
Max Frisch – *Numele meu fie Gantenbein*
Mihail Bulgakov – *Inimă de cîine*
Antonio Tabucchi – *Se face tot mai tîrziu*
David Lodge – *Gînduri ascunse*
Mika Waltari – *Egipteanul*
Haruki Murakami – *La sud de graniță, la vest de soare*
Iris Murdoch – *Marea, marea*
Henry James – *Daisy Miller*
Alessandro Baricco – *Ocean Mare*
Arthur Rimbaud – *Opere*
Dino Buzzati – *Bàrnabo, omul munților. Secretul Pădurii Bătrîne*
George Orwell – *Zile birmaneze*
Lawrence Durrell – *Cvartetul din Alexandria. Mountolive*
William Faulkner – *Zgomotul și furia*
P.G. Wodehouse – *Greșeala lordului Emsworth*
Henry de Montherlant – *Un asasin îmi e stăpîn*
Michael Cunningham – *Orele*
Juan Marsé – *Vraja Shanghaiului*
Ismail Kadare – *Florile înghețate din martie*
José Saramago – *Evanghelia după Isus Cristos*
Lev Tolstoi – *Anna Karenina* (2 vol.)
Marguerite Yourcenar – *Ca o apă care curge*
Tracy Chevalier – *Fata cu cercel de perlă*
Aldous Huxley – *Punct contrapunct*
Leonard Cohen – *Joaca preferată*
Oscar Wilde – *De Profundis*
Villiers de l'Isle-Adam – *Povestiri crude și insolite*
Arturo Pérez-Reverte – *Tabloul flamand*

Agneta Pleijel – *Lord Nevermore*
Vladimir Nabokov – *Glorie*
Lawrence Durrell – *Cvartetul din Alexandria. Clea*
Tracy Chevalier – *Îngeri căzători*
Anna Gavalda – *O iubeam*
J.-K. Huysmans – *Liturghia neagră*
Alessandro Baricco – *Mătase*
E.A. Poe – *Masca Morții Roșii și alte povestiri*
Leonard Cohen – *Frumoșii învinși*
Andrei Platonov – *Moscova cea fericită și alte nuvele*
V.S. Naipaul – *Măscăricii*
Bernhard Schlink – *Evadări din iubire*
John Fowles – *Turnul de abanos*
Jack Kerouac – *Pe drum*
Graham Greene – *Americanul liniștit*
Salman Rushdie – *Harun și Marea de Povești*
Mihail Bulgakov – *Garda albă*
Kurt Vonnegut – *Fii binecuvîntat, domnule Rosewater*
Julio Cortázar – *Toate focurile, focul*
Kurt Vonnegut – *Abatorul cinci*
Luis Sepúlveda – *Nume de toreador*
Graham Greene – *Comedianții*
William Faulkner – *Pogoară-te, Moise*
Michel Tournier – *Gaspar, Melhior & Baltazar*
William Burroughs – *Pederast*
Mika Waltari – *Amanții din Bizanț*
Nadejda Mandelștam – *Fără speranță*
Salman Rushdie – *Pămîntul de sub tălpile ei*
José Saramago – *Anul morții lui Ricardo Reis*
Vladimir Nabokov – *Invitație la eșafod*
Aglaja Veteranyi – *Raftul cu ultimele suflări*

în pregătire:

Juan Marsé – *Cozi de șopîrlă*
Michel Tournier – *Picătura de aur*
Philip Roth – *Pata umană*
Ian McEwan – *Ispășire*
John Fowles – *Mantisa*

De ce fierbe copilul în mămăligă

de Aglaja Veteranyi
dramatizarea Radu Afrim
traducerea Nora Iuga

Adriana Trandafir
Ionel Mihăilescu
Antoaneta Zaharia
Ada Milea
Oana Ștefănescu
Pavel Bartoș
Gabriel Pintilei

regia RADU AFRIM
scenografia ALINA HERESCU
songuri ADA MILEA

stagiunea 2002-2003

TEATRUL ODEON

foto Didier Massard

www.polirom.ro

Redactor : Gabriela Danţiş
Coperta : Angela Rotaru-Serbenco
Tehnoredactor : Luminiţa Modoranu

Bun de tipar : septembrie 2003. Apărut : 2003
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
6600, Iaşi, Tel. & Fax (0232) 21.41.00 ; (0232) 21.41.11 ;
(0232) 21.74.40 (difuzare) ; E-mail : office@polirom.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel. : (021) 313.89.78 ; E-mail : polirom@dnt.ro

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti
Tel./Fax : 211.32.60, 212.29.27, E-mail : lumina-lex@fx.ro

Valoarea timbrului literar este de 2% din preţul de vînzare
şi se adaugă acestuia. Sumele se virează la Uniunea
Scriitorilor din România, cont nr. 2511.1-171.1/ROL